

The Economist

Eesti Kunsti Ökonoomika II

juuni 2010

Koostajad: Maarin Mürk, Margaret Tali
Kujunduskontseptsioon: Margus Tamm
Kujundus: Sverre Lasn
Toimetaja: Andreas Trossek

Teise osa sissejuhatuseks

Maarin Mürk & Margaret Tali

Käesolev ajakirjalisa võtab vaatluse alla kunsti erarahastuse kanalid ja mehhanismid, mis kohalikus kunstimaailmas toimivad ja on nüüdseks sisse töötatud. See jätkuosa kasvas orgaaniliselt välja eelmisest "Eesti Kunsti Ökonoomika" erist, mille avaldasime KUNST.EE 2009, nr 3–4 vahel. Esimeses lisas käsitlesime riiklikku rahastust, tuues esile probleeme läbipaistvuse, info liikuvuse ja isikukesksete poliitikatega suuremates organisatsioonides, mis kõik viis meid kunsti avaliku maine ja kuvandi juurde.

Eelmine rahastamis-eri sai eraviisiliselt tagasisidet peamiselt kunstnikelt ja kuraatoritelt, riiklikud institutsioonid meie kriitikale ja diskussiooni tekitamise püüdele ei vastanud – loodetavasti ei tähenda see, et neis organisatsioonides KUNST.EE-d ei loeta. Kuid muutumised organisatsioonides jätkuvad ja on erakordselt oluline, et riigi ja erasektori vahelised ühenduslülid oleksid avatud ning aktiivsed nii kaasajate, koostöö initsieerijate kui ka erinevate huvigruppide mitmekülgsel harijatena. Kõik see peab tulenema ka organisatsioonide missioonist, mida – NB! – pidevas arengus tuleb ikka ja jälle uuesti üle vaadata ja muutusi väljapoole kommunikeerida. Käesolevas lisas pöördusime erasektori ja kunstivälja suhete poole selle kõige laiemas tähenduses ja võtsime vaatluse alla erarahastuse rolli ja senised tegevused.

Erasektor ja riik

Suheldes inimestega erasektorist, leidsime õige pea, et summad, millest käib jutt, ei ole sugugi marginaalsed, nagu arvas ekskultuuriminister Jaak Allik esimeses kunsti rahastamise lisas avaldatud intervjuus. Pigem on see märk puuduvast kommunikatsioonist kunstipoliitika kujundajate ja erarahastajate vahel. Riigi ja erasektori ebaselgeid rolle, mis puudutab näiteks noorte professionaalset karjääri alustavate kunstnike toetamist, toodi esile ka

siin. "Kui raha pole, pole ka midagi jaotada," leidis eelmises lisas kultuuriministeeriumi kaunite kunstide asekanstler Piret Lindpere, andes mõista, et riigi roll sümboolse usalduse loojana, mis tagab rohelise tee kunstiprojektidele eraetajate leidmisel, vajab rohkem tähelepanu ka kultuuriministeeriumis.

Pöörasime eelmises lisas päris palju tähelepanu ühele galeriirahastamise juhtumile. Tegelikuses pole ju mingit loogilist alust, miks riik peaks toetusi jagades eelistama avalikke galeriisid uuematele ja eraalgatuslikele, iseäranis kui viimaste programm võib olla mõnikord isegi tugevam ja selgemini oma missiooni täitev. Kõikjal kumab läbi, et kahe osapoole vastastikused rollid kunstiväljal on jäänud struktuuride ülesehituse käigus läbi arutamata ja selle kommunikatsioonilünga kibedaid vilju saame maitsta nüüd, kui kõikjal eelarveid kärbitakse. Suur hulk koostööpotentsiaali on jäänud kasutamata. Teisisõnu: kahe maailma vahel on lünk, mis on siiani täitmata.

Kunstiturg ja puuduvad vahelülid

Kuigi 2000. aastate alguses on kunstiturul valitsenud buum, puudutab see kaasaegset kunsti väga vähe. Kaasaegse kunsti turgu nimetab Vaal galerii juhatase liige Aimar Jugaste koguni eufemismiks. Kuidas ja miks on see olukord tekkinud? Ning miks toetada edasi kunsti, mis, nagu ütleb kunstnik Jaak Visnap oma arvamuloos, tulevikus "ei skoori", pidades siin silmas vanemat kunsti? Sellest, mida teha, tuleb pikemalt juttu intervjuudes (vt ka käesoleva lisa kokkuvõtet).

Üheks puuduvaks ja pakilist laadi lülis on siin potentsiaalsete kogujate ja metseenide haritus, millega tuleks tegeleda süstemaatiliselt ja täie teadlikkusega. Kunstikogujad ei tunne kaasaegset kunsti, neil on kiire ja kui keegi seda nendeni ei vii ja arusaadavaks ei tee, siis peletab see neid pigem eemale.

” Riigi roll sümboolse usalduse loojana vajab rohkem tähelepanu ka kultuuriministeeriumis.”

Meedias on kunstikriitika osakaal pidevalt kahanenud, muuseumide haridusüksused keskenduvad pigem noorele publikule, galeriid üht-teist küll korraldavad, aga harva, ja sinagi kipub tihti kogunema juba harjumuspärane seltskond. Kunstiklubid, mis koondavad ärimehi ja mis võiksid potentsiaalselt toimida iga organisatsiooni juures, on alles algusjärgus või alles identifitseerivad oma tegevusi ja väljavaateid (vt intervjuu Eesti Kunsti Toetusfondi tegevjuhi Helen Sirbiga). Ajad, mil ärimehi-patroone hakatakse kaasama kunstiinstitutsioonide juhatustesse, seisavad kohalikul kultuuriväljal

” Kahe osapoole – era- ja avaliku sektori – vastastikused rollid kunstiväljal on jäänud struktuuride ülesehituse käigus läbi arutamata.”

alles ees, kuid ka sellised arengud vajavad kunstifunktsioonäridelt suurt hulka teadlikkust ohtudest, millest käesolevas lisas annab Ameerika näitel veidi aimu Ühendriikidest naasnud Kumu kuraator Maria-Kristiina Soomre. Organisationsioonilt endalt nõuab teadagi järjepidev tegevus teadagi ressursse, ent kuna haridust ei saa ükski tõsiseltvõetav kunstiinstitutsioon Eestis tahaplaanile jätta, siis on organisatsiooni kohuseks need ressursid leida, pidades silmas, et kaasamine ise, kui seda teha oskuslikult, aitab genereerida ka uusi ressursse. Ent kelle roll ja mure see veel peaks olema, seda uurime võimalikult neutraalselt positsioonilt järgnevalt juba lähemalt.

Siinne ajakirjalisa on jaotatud kahte hajasate piiridega ossa: 1) "Metseenluse vorme: kunsti kogumine"; 2) "Sponsorlus ja koostöö kanalid". Valmistades ette käesolevat numbrit, kohtusime ja suhtlesime mitmete inimestega, kes tegutsesid justkui ühel ja samal kunstiväljal, kuid kelle nägemused jõuavad avalikkuse ette harva. Tähelepanuväärselt soovisid mitmed kunstituruga seotud inimesed suhelda meili teel – on see siis kallis aeg või midaagi muud, igatahes on mitmed siinsetest intervjuudest läbi viidud just meilitsi. Selle rahastamis-eri eesmärk on jätkuvalt kaardistamine ning erinevate kunstimaailma hääle kuuldavaks tegemine. Et tegemist on järjega kunsti avalikku rahastamist käsitlevale ajakirjalisale, püüdsime seekord oma infomantidelt uurida ka nende ettekujutust erinevate sektorite vastutustest ja rollidest kohalikus kunstimaailmas. Meie teravdatud pilk koostajatena oli seejuures jätkuvalt positiivsel programmil.

Head lugemist!

¹ Vt ka boonusrubriiki "Müüdimurdja" käesoleva ajakirjalisa lõpus.

Metseenluse vorme: kunsti kogumine

1. Kunstnik Jaak Visnapi arvamislugu kunsti kogumisest ja metseenlusest
2. Intervjuu galerii Vaal juhatuse liikme Aimar Jugastega
3. Intervjuu staažika kunstikoguja Kalev Klaisiga
4. Intervjuu kunstikoguja Urmas Sõõrumaa kogu juures töötanud Marion Otsaga
5. Intervjuu mitmeid kunstikogujaid nõustanud kunstiteadlase Eero Epneriga
6. Intervjuu ärimehe, kirjaniku ja kunstikoguja Armin Kõömäega

Kunsti kollektioneerimine ja metseenlus

Jaak Visnap, kunstnik, Eesti Litograafiakeskuse alusepanija

Eestlane on liiga pragmaatiline, et kunsti nautida ja armastada ning mõtleb ikka, kas asja saab ka pannile panna. Meie talupojakultuuris on kunsti kollektioneerimise ajalugu lühikene ja eesti uusriikka mõistus tõrgub mõistmast, et üks õlivärvidega kaetud linane riidetükk võiks maksta sadu miljooneid kroone. Mõeldakse, et kui risk on suur, siis tasub koguda vana kunsti lootuses, et kui see on juba nii kaua ajas vastu pidanud, siis ehk on sellel mingi väärtus. Võib-olla ongi. Aga nii nagu on inimestega – mõni mõrtsukas ja pealekaebaja elab ka kõrge vanaduseni ja ega ta seepärast pole veel hea inimene –, nii on ka kunstiga. Paljud meie hobikollektioneerid juhinduvad oma sisetundest ja oma maailmapildist. Kogutakse ainult neid asju, mis meeldivad ja vastavad koguja ettekujutustele kunstist. Nii võib juhtuda midagi jubedat – ümbritsetakse ennast kräpiga, mis suures plaanis ei oma mingit väärtust. See vana kunst, mida meie galeriides ja oksjonitel keerutatakse, on enamuses *second-hand stuff*, mida osavalt üles haibatakse. Loo ironia on selles, et see kunst ei skoori tulevikus, see on juba täna kordades üle makstud. Samamoodi nagu mõned aastad tagasi kinnisvarabuumi ajal müüdi arendusi põldudele kordades suurema hinnaga kui oli nende tegelik väärtus, nii toimub see ka kunstiturul, kus vana kunsti müüakse mõttetult kalli hinnaga.

Metseen eesti kunstis

Kõigepealt on lugejale vaja selgitada, kes on üldse metseen ja mis on metseenluse mõte. Definitsioon entsüklopeediast: "metseen on kunstide ja teaduse viljelemist aineliselt toetav rikas isik". Eesti keeles kõlab metseen kuidagi kentsakalt ja samastub kellegagi, keda huvitab seeneteadus (mükoloogia) või on inimene, kes käib meeeldi sügisestel metsarada-

” Vaimses ja füüsilises alatoitluses ja masenduses ning hirmus ei sünni maailma midagi kvaliteetset ja ajatut.

del korilusega tegelemas. Tihti arvatakse, et kui inimene tunneb huvi kunsti vastu ja on ostnud kunsti, siis see inimene on kunstimetseen. Ta ju ostis kunsti, järelikult ta toetab kunsti. Minul tekib küsimus: kes keda toetab? Iga kunstiost ei tee inimesest veel metseeni. Leian, et kunstnik oma loominguks on ise toetaja, luues uusi ideid, rikastades interjööri, inspireerides elama, rahuldades kunstihuvilise edevust, luues kultuurilist ehk vaimset kapitali. Kui inimesed mõistaksid, et see kunst, mida täna tehakse, ongi kunst ja kunstiajalugu, siis liiguksid asjad ka paremuse suunas. Jääb ainult üle toetada kaasaegset kunsti.

Olen tegelenud kunstimetseenluse küsimusega pikalt ja kohtunud isiklikult kõikide tuntud Eesti kunstimetseenidega. Olen aru saanud, et met-

” Second-hand stuff tulevikus ei skoori, see on juba täna kordades üle makstud.”

seenluse kui sellisega nad ei tegele ja kõik on kainelt kalkuleerivad majandusinimesed. Neil on kõik täpselt välja arvestatud ja iga "heategu" teenib kaudset kasumit. Kui kunstimetseenidele lootma jääda, võib küll loominguilise tegevuse lõpetada. Tegelikult tuleb loota Eesti Kultuurkapitalile ja omafinantseeringule. Ma ei oska viimastest viiekümnest aastast nimetada ühtegi metseeni, kes oleks panustanud ideeliselt ja tingimusteta eesti kunsti, välja arvatud Georg Soros, kuid see on vaid minu isiklik arvamus. Kõik senised nn metseenid on olnud enamuses kasu ahned vanamehed, kes üheksakümnendatel ahmisid kokku vana kunsti rikastumise ja eneseupitamise ajendil. Kõik need rekordid, mis tänastel kunstioksjonitel tehakse, on nälgitud pallaslaste arvelt ja kasu meid ei saa kahjuks keegi nendest kunstnikest enam nautida. Pallaslased omavad väärtust eelkõige eesti kultuuri ja identiteedi kandjana, kuid üks on kindel: suures kunstimaailmas nad enam ei skoori.

Oksjonitel räägitakse taies- te juurde legende kunstnike raskest elust ja väljendatakse oma empaatiavõimet läbi selliste lugude. Kõik teavad lugusid, jutustusi ja nüüd ka etendust külmetavast eesti kunstnikust. Tegelikult külmetab ja nälgib kunstnik ka tänases Eestis. Tänapäevane kunstnik nälgib nagu ka pallaslased omal ajal nälgisid, sest ka siis polnud ühiskond valmis vastu võtma "suurt" kunsti. Nüüd, aastaid hiljem, olemegi vägagi huvitatud nende "põnevate" inimeste elulugudest ja loominguks. Kuid kunstnik on üksi, sest tal pole raha ennast maksimaalselt teostada, näitustele ei järgne vastukaja, vaid sellega kaasneb negatiivne ükskõiksus.

Minu sõnum kunstikollektioneeridele on lihtne: kunstisõbrad, avage silmad ja vaadake tulevikku! On õrn lootus, et siit Eestimaa pinnalt sün-

nib üks andekas suur kunstnik, kes valgustab oma loomingu valgusega tervet maailma. Rääkisin sellest kord ühele ülilõõgelt hinnatud kunstikorüfee, kes minu jutu peale vastas, et jah, see võib juhtuda, kuid võib-olla saja aasta pärast! Kujutage ette, et saja aasta pärast näiteks eesti sportlane võidab kulla olümpiamängudel, saab kuulsaks esimene eesti soost helilooja, saab Eesti omale euro, võidab Eesti eurovisioonil...? Kas me viime oma unistusi täide alles kauges tulevikus või me teeme seda nüüd, täna ja praegu? Saja aasta pärast valmib ülimumoodne teatrietendus "Külmetava kunstniku portree 3" ja see räägib elust aastal 2009, mil kunstnikud elasid mõistmatutes ja kurvast. Kunstikogujad peaksid lõpuks aru saama, et vaimses ja füüsilises alatoitluses ja masenduses ning hirmus ei sünni maailma midagi kvaliteetset ja ajatut. Olen alati nn metseenidele rääkinud, et kui- gi tehes kunsti maailmatasemel, vajab kunstnik väga palju raha, jäävad need summad sadades kordades alla sellele, mida tarbivad igapäevaselt meie tippportlased.

Meil puudub metseenlus ja selle tulemusena on professionaalne kunst muutunud hobiks. 90 protsenti kunstnikest teenivad leiba muud tööd tehes. Ma ei kujuta ette ühtegi teist valdkonda, kus inimesed selleks, et tegeleda oma põhitööga, on sunnitud võtma lisatöö ja siis teostama põhitööd väljaspool tööaega ehk siis õhtuti, lõunapausidel ja puhkepäevadel. Nii vaadates ei ole Eestis ühtegi professionaalset kunstnikku! Nendele, kes toetavad täna eesti sporti ja tarbivad üleilset eesti kunsti, soovitan külastada maailmas ringi liikudes suuremaid moodsa kunsti muuseume – see loodetavasti avab inimeste silmad, mõistmaks täna- seid kunstitrende ja eesti kunsti olemust.

Meiliintervjuu Vaal galerii juhatuse liikme Aimar Jugastega, aprill 2010

Maarin Mürk & Margaret Tali

Missuguseks hindate kaasaegse kunsti turgu Eestis praegu, aastal 2010?

Kunstiturg tervikuna toimib praegu eeskätt vanema kunsti ostu-müügi najal. Rääkida eraldi kaasaegse kunsti turgust, ma ei tea, mõnes mõttes on see eufemism. On mõned järjepidevad institutsionaalsed ostjad, näiteks välisministereium ja üksikud aktiivsed erakogujad, kes ei soovi oma nime reeglina võimendada, sest nad lihtsalt ei talu seda survet, mis neile meie väikses kogukonnas, kus kõik tunnevad kõiki, osaks langeb. Ainuüksi ühe suurema koguja äralangemine, näiteks Guido Sammelselja lugu [2009. aasta lõpus kuulutas Harju maakohus välja Guido Sammelselja pankroti – toim], omab tugevat mõju, sest Sammelselg huvitus viimasel ajal just uue-
mast kunstist, pealegi ostis ta ka väga kontseptuaalseid töid ja tegi seda helde käega, ei tinginud. Olen märganud, et mitmed kunstnikud, näiteks Jaan Toomik, on nüüd raskustesse sattunud kogujat tema pankrotiloo foonil hea sõnaga nimetanud ja see on sümboolne. Nii et aeg on küll kidur, aga nagu igal alal, nii tekivad ka siin uued vedurid. Näiteks Enn Kunila, kelle erakogu näitusest Kunstihoones tegi Harry Liivrand väga oskuslikult kultuurisündmuse [näitust külastas 12 722 inimest, mis on Tallinna Kunstihoone teatel kõigi aegade publikurekord – toim]. Kunila kogub küll eeskätt vanemat kunsti, kuid sellel näitusel saadud impressioonide ajal on meie galerii saanud mitmeid uusi ostuhuvilisi, keda tõmbab just kaasaegne kunst. Vähemalt mina olen ilmselt veel pikka aega erakogujate usku inimene – nemad on selle turu vereringe.

Kui suure osa moodustab kaasaegse kunsti vahendamine

” Mulle teeb kõige rohkem tuska kunsti-elu marginaliseerimine avalikkuses, sh meedias. See on niru tendents.

” Rääkida eraldi kaasaegse kunsti turust on mõnes mõttes eufemism.

ne ja müümine Vaal galerii tegevusest? Ja missugune osakaal on selles oksjonitel?

Kaasaegse kunsti vahendamine on küll galerii igapäevastöö, aga käibest moodustab see heal juhul kuni poole. Aastas kõigest 2–3 korda toimuvad oksjonid annavad lihtsalt korraga samaväärse mahu. Jonni pärast on Vaal alati pannud ka oksjonivalikutesse kaasaegset kunsti, meil on seal isegi omad hitid, näiteks hüperrealistid (Miljard Kilk, Ilmar Kruusamäe, Urmas Pedanik), kelle looming on lõõnud koguni hinnarekordideid, aga tegelikult on needki tööd ju kaheksakümnendatest, nii et selle lugemine kaasaegse kunsti hulka on suhteline.

Üldistavalt võib öelda, et oma esimese kümne tegevusaasta jooksul Vaal oksjonivormi ei tundnud. Olime stiilipuhas kaasaegse kunsti galerii, kuni saabus 1998. aasta börsikrahh, samasse aega langes ka paradigma muutus ärikultuuris. Sinnamaani domineeris ettekujutus, et näiteks pank algab väärika tammepuust uksega ja jätkub sisemuses klassikalise esteetikaga (natuke reklaami ja infograafikat oli küll juba märgata), kuhu kuulub mõistagi ka kunst, paremal juhul isegi kunstikogu. Näiteks Hansapanga ja Hoiupanga kunstikogud oli üheksakümnendatel ühed mahukamad ja neid täiendati süsteemselt. Siis sai see kõik üsna järsku otsa. Vaatasime ringi ja saime aru, et uute panga- või kindlustuskontorite avamisele enam loota ei saa, need ajad, mil nende sisekujundajad astusid galeriisse ja võtsid “siia seina sarja [Kaido – toim] Olet, sinna [Avo – toim] Keerendit”, said ümber. Analüüsisime ja jõudsime järelduseni, et kui tahame ellu jääda, tuleb panustada erasektorile, kes oli selleks ajaks küpsenud just oksjonibrändi vastuvõtmiseks.

” Olen ilmselt veel pikka aega erakogujate usku inimene – nemad on selle turu vereringe.

► “Kui me 1997. aastal esimesena [Eestis – toim] oksjonitega alustasime, oli selge, et puudus kunstihindade süsteem, aga ka oksjonitraditsioon kui säärane. See tõttu on tulnud palju katsetada, proovida ja muudatusi läbi viia. Täna on oksjonitraditsioon selginenud ning klientide jaoks kujunenud arusaadavad ning põhjendatud hinnad. Aja jooksul oleme oksjonitel üha enam liikunud lähemale tänapäevale. Kuigi jätkuvalt tegeleme süvenenult nn pallaslastega, oleme kaua ette valmistanud pinnast ka nüüdisaegse kunsti klassika oksjonile. Viimast on julgustanud korraldama ka publiku kasvanud ootused. Sellekevadine suurim uuendus ongi eraldiseisev nüüdisaegse kunsti valikuga oksjon, mis toimub meie Artdepoo ruumides Jahu tänaval, kus enampakkumisele tuleb 29 teost aastaist 1963–1997.”

Piia Ausman, Haus galerii juhataja

Kes ostavad peamiselt kaasaegset kunsti, kuidas neid inimesi iseloomustada?

Ärksam rahvas, eriala või rahakott ei ole siin primaarne. Tavaliselt meeldib paljudele, ka kunstnikele, kuulda lugusid ärieliidist, nende ostuvõimest. Jah, selles on omajagu tõtt, aga kuhu me sel juhul paigutame näiteks arstid, kelle hulgas on samuti tõsisid kogujaid. Miljoniline rahvuskeha on keeruline organism, ta peab suutma pakkuda üldistusi "nagu teistel" ja samal ajal vehib igaüks selles täita mitut rolli.

Kas olete tegelenud ka potentsiaalse ostjaskonna harimisega?

Loomulikult. Harimine ei ole pelgalt missioon, kuigi selle tagi päris läbi ei saa – harimine on turu kasvatamine, laiendamine, suunamine. Need samad oksjonid olid Eestis algaastatel nagu rahvaülikooli mudelid. See polnud Vaala eripära, kõik teisedki alustasid ABC-st, sest kunstilugu tunti vähe ja seda tuli jutustada. Näiteks meil tõsisid Eha Komissarov iga teose müügi eel püsti ja pidas autori ja maali kohta valgustusliku loengu, õpetas nägema koloriiti, tehnikanüansse, süzeeliine. Oksjonid venisid pikale, aga ei nurisetud, sest suurem osa hindas sellist eneseharimist. Aastatega kunstihuviliste teadlikkus kasvas ja võisime esitlust vähendada. Oleme taotluslikult lisanud oma oksjonitele erinevaid fookusi – näiteks mahuka valiku väliseesti kunsti, sotsrealismi jne. Äriiselt pole need alati õigustanud, aga võtame seda kui pingutust tuleviku nimel. Oleme teinud ka loengusarju, kus õpetasime eristama koopiat-repliiki-võltsingut, korraldanud kohtumisõhtuid kunstnikega jms.

Vaal on Eestis kõige pikemaajaliselt tegutsenud kaasaegse kunstiga tegelev galerii, mida iseloomustab selge profiil ja tugev näituseprogramm. Kuidas te olete selleni jõudnud?

Vaal on olnud heades kätes. Kuigi meid on saatus ka kimbutanud (kõige raskemalt 2002. aasta sügisel, kui kultuurimiri-

” Oksjonid olid algaastatel nagu rahvaülikooli mudelid – alustasime ABC-st, sest kunstilugu tunti vähe ja seda tuli jutustada.

nisteeriumi hoone erastamisvaidluse ajal tõsteti galerii üleöö tänavale), siis üldiselt põhineb kunstipoliitika alusele, mis pärineb esimese tegevjuhi, rahanduse lõpetanud Harri Armingu ja kirgliku kunstihingega Eha Komissarovi koostööl. See oli ainulaadne ja õnnelik sümbioos. Mina sattusin Vaala omanike hulka alles üheksakümnendate lõpus, kui Vaal oli ennast juba selgelt positsioneerinud ja me pole rööpaid vahetanud. Kärame küll Eha Komissaroviga vahel tänagi, aga seda põhiliselt kunstielu materiat ümber, kus tema kui geneetilise vasakpoolsega pole võimalik ühel meelel olla, aga kokkuvõttes ma austan tema kunstipalangut, haritust, raudematut innustust kaasaegse kunsti üha uute väljendusvormide vastu.

” Vaalas on hea ja mitmekülgne tiim, seda õiget tasakaalupunkti peab siiski pidevalt analüüsima, ammu masu ajal.

Mõned kunstiturul tegutsevad inimesed, kellega oleme eelnevalt vestelnud, on rääkinud konfliktist oksjonite läbiviimisel ja näituseprogrammi koostamisel ühes galeriis – kuidas Vaal selle konflikti on lahendanud?

Jah, meid võib ju nimetada kombinatsiooniks, aga peab siis selles universaalsemas formaadis nägema vastuolu? Miks me näiteks oksjonini jõudsim, sellest oli eelnevalt juttu – sel alal tegutseval äriühingul ei ole ellujäämiseks palju valikuid. Ja ise me oma tiimi sees müüre ei ehita, s.t väldime niisuguseid kolleege, kes nüüdiskunsti friikidena ütlevad pallaslaste kohta surnud kunst ja vastupidi. Tegelikult on galerii juhtimine pealtnäha väga lihtne: see õnnestub reeglina vaid nendel inimestel, kes ise siiralt kunsti armastavad. Kui keegi mõtleb ainult teenimisele, siis tal jääb sageli vajaka süvitsiminekust kunsti hingeelus ja teda ei võeta seal omaks, kui oled aga kunstis nõrk, siis omakorda tabavad selle imehästi ära mõjukamad kogujad ja sa jääd kokkuvõttes keskpäraseks hangeldajaks. Dilemma on selles, kuidas seda armastust ühendada eelarve distipliini ja otsustusmehhanismiga kainusega. Vaalas on hea ja mitmekülgne tiim, seda õiget tasakaalupunkti peab siiski pidevalt analüüsima, ammu masu ajal. Tänapäev tegevjuht Kaire Eerik evib mitmeid häid isikuomadusi selle tasakaalupunkti peilimiseks.

Missugused on ühe galerii seisukohalt peamised probleemid kaasaegse kunstiturul tegutsemisel?

Mulle teeb kõige rohkem tuska kunsti marginaliseerumine avalikkuses, sh meedias. Näen, kuidas teater, kino, kirjandus, isegi tants võitlevad palju tõhusamalt oma nähtavuse eest. See on niru tendents. Olen mõelnud, et ega Vaal nüüd kõige isekam ka ole ja proovinud mõne kolleegi või mõne muuseumiga koostööd teha, aga need on õrnad katsed, mis midugi ei mõjuta kesist üldpilti. Näiteks teatris on praegu energiat palju rohkem. Ei usu, et nad on andekamad, vahest nu-

tikamad moodsas ühiskonnas toimetama, seda küll.

Eragaleriide-kogujate ja riiklike institutsioonide suhted – kuidas teineteist toetatakse, teineteisele rolli täiendatakse või ollakse siin pigem konkurendid?

Ühte suurt stereotüüpi, et era-kättesse läinud tööd varjuvad kodudesse ja neid ei näe enam kunagi, oleme üsna edukalt suutnud vähemasti murendada. Selles osas on koostöö muuseumidega minu arust hea, sest nad on suurepäraselt näinud, et galeriidel on enamasti korralik andmebaas ja erakogujad annavad meelsasti töid näitustele. Kui on tõrkeid, siis pigem on tegu suhtlusprobleemidega, jms inimlikuga. Oleme korraldanud heategevusoksjoneid Tartu Kunstimuseumi, Köleri talumuuseumi, Eesti Kunsti Toetusfondi, Tallinna Lastehaigla Toetusfondi abistamiseks, mida-gi ehk veel, mis kohe ei meenu, aga üldiselt on seda omaette põrnitsemist ikka väga palju. Ahjaa, käime igal kevadel kunstnikega metsa istutamas. Teadagi, kes see viitsib kallil ajal päeva kulutada, enamasti saame nõusse noori kunstnikke, aga seltskonnas on olnud ka näiteks Lembit Sarapuu, Jaan Klõšeiko jt. Nii et seda võib ju ka nii võtta, et me pole kaotanud lootust isegi maailma parandada.

² Tiina Kolk, Kevadised kunstioksjonid Haus Galeris [intervjuu Piia Ausmaniga]. – Äripäev 13.04.2006

Intervjuu kunstikoguja Kalev Klaisiga, 3. märts 2010

Maarin Mürk & Margaret Tali

Kuidas te oma kogemuse põhjal hindate Eesti kunstiteerituse olukorda ja kuidas on majanduslik olukord seda mõjutanud?

Kunstiturg ja Eesti kunstiturg on kaks eri asja. Olen pikka aega jälginud ka Euroopa kunstiturul toimuvat ja ütleksin, et seal pole majandus midagi mõjutanud. Inimeste huvi on hoopis suurenenud ja see on seletatav sellega, et majandusurutise ajal loodetakse saada head kunsti odavamalt. Eesti kunstiturgu on majanduslangus päris kõvasti raputanud: kõigepealt on kokku kuivanud oksjonite müügid ja külastatavus. Eestis on oksjoneid korraldatud alates 1994. aastast ja võin öelda, et olen 95 protsendil nendest viibinud. Olen seda kõverat pidevalt jälginud, arengutega kursis ja ka ise aktiivselt osalenud. Kahe-kolme aasta taguse ajaga võrreldes on kõik justkui hoobilt ära lõigatud. Juhtus nii nagu mujalgi: hinnarekordeid enam ei püstitata, asju kallilt enam ei osteta ja erakolleksionärid, kes kõvasti oma raha kunsti paigutasid, on suluseisus, sest raha on praegu väga kallis. Ja kunst on ikkagi selline valdkond, et kui raha üle jääb, siis soetatakse kunsti. Kunst ei ole aktiivne investimisobjekt ega selline äri, millega ärimees võiks raha teenida. Kui näiteks [Eduard – toim] Wiiralti tömmise eest küsiti kolm aastat tagasi vabalt 100 000, siis praegu on sama tömmist 30 000-ga väga raske müüa. Samas, need, kellel on ressursse, saavad praegu osta superteoseid oluliselt madalama hinna eest. Turule on tulnud selliseid briljante eesti kunstist, mida kolm aastat tagasi lihtsalt ei olnud.

Aga see on siis tänu sellele, et ka kogujad on hakanud müüma oma kogudest?

Just. Kes selekteerib, aga on ka selliseid näiteid viimasest kahest aastast, kus müüakse ära

terved kogud. Ma olen kunsti vallas tegev olnud ca 40 aastat ja minu üleskutseks on alati olnud: kunst kapist ja diivani alt välja! Ja just nimelt erakogude kunst. Muuseumil on riiklikul tasemel omad võimalused, aga ka muuseum on aktsepteerinud, et erakätes on kohutavalt palju ja väga head kunsti. Sõjajärgsel perioodil oli mõistetav, miks seda peidus hoiati. Kes põgenesid, viisid kaasa väga palju head eesti kunsti ja see kunst, mis siia jäi, peideti lihtsalt ära, sest nõukogudelik deviis “kunst kuulub rahvale” toimis nii, et lihtsalt võeti hea kunst inimestel käest ära – sa deponeerisid selle muuseumisse ning las rahvas siis vaatab! Paljud muidugi surid vahepeal ära, nende järglased enam ei teadnudki sellest midagi ja nii on ka muuseumides palju deponeeritud kunsti, mis on sinna igaveseks jäänud. Seega peitsid inimesed kunsti teadlikult ja uue Eesti vabariigi ajal hakkas kunst vaikselt välja imbuma, tekkisid eragale riid ja tohutu hulk oksjoneid – väikeses Eestis korraldati aastas 20 oksjonit pluss temaatilised ning seda on liiga palju! Siis hakkasid tulema näitused, kogujad hakkasid oma kunsti rahva ette tooma ja saimegi kinnitust sellele, et erakätes on palju heal tasemel kunsti.

Kuidas on kogujate positsioon selle aja jooksul muutunud?

Tavalistele kolleksionäridele (need, kes on elujuhuse või perekondlike traditsioonide tõttu hakanud kunsti koguma ning kellel pole eesmärki odavalt osta ja kallilt müüa), on lisandunud need, kes soovivad esineda naabri või tuttava ees. Kui talle mingi teos meeldib, siis üritab ta selle iga hinna eest endale saada. Sellistel kolleksionäridel on küll palju kunsti, kuid tipptasemel teoseid neil enamasti pole või on väga vähe, sest 1990. aastatel jäi hinnata, milleni jõuti, nende jaoks juba kättesaamatuks. Head

” Eesti kunstiturgu on majanduslangus päris kõvasti raputanud: kõigepealt on kokku kuivanud oksjonite müügid ja külastatavus.

teosed, mida nad said kunagi odavalt antikvariaadist või mujalt, on tänaseks kümneid korra kallimad. Sellega oli algkapital loodud, olgugi et eesmärk ei olnudki võib-olla selline, aga neil lihtsalt vedas.

Aga tuleme ikka materiaalse poole juurde tagasi, sest kunst ei saa lihtsalt ilma selleta! Koos ärimeeste huvi tekkimisega kunsti vastu muutus ka kogu kunstiturg ja esimestelt oksjonitelt hakkasid vanad kogujad kurva näoga ära minema, sest nad ei uskunud oma

” Kunst ei ole aktiivne investimisobjekt ega selline äri, millega ärimees võiks raha teenida.

silmi, et lihtsalt tuleb keegi ja – kunsti teadmata, vaatamata ja tundmata – lahmib hindadega. Isegi tavateoste hinnad kerkisid uskumatute kõrgusteni ja nii jäidki endised kunstikogujad tasapisi kõrvale, ainsaks lohutuseks “kunstsirkusel” osalemine.

On see põlvkondade vaheldumisega ka seotud?

Ei ole, see on seotud Eesti ärimudeli muutumisega – järsku tekkisid meil ärimehed. Teie [põlvkond – toim] seda nõukogude ajast ilmselt ei mäleta, aga meil ei olnud ju ärimehi, meil olid spekulandid. Ka mina ise olin nn spekulant. Nüüd käivad ärimehed presidendid vastuvõtul, aga tol ajal pandi sellise tegevuse eest vang. Nüüd tulid need ärimehed oma suhtumisega, et oh, mul on raha küll ja nagu meil Eestis kombeks, et ikka peab olema parem auto, suurem maja ja ilusam naine, nii on kunstiga kah. Isegi need, kes kunstist midagi ei tea, aga on tuttava seinal Elmar Kitse näinud, tahaks endale ka... Järgmine *business* – müün aktsiad maha ja ostan omale kümme maali! Nii nad tulid. Meil on üks selline väga kuulus “metsavend”, kes on eluaeg elanud metsas, teinud metsatööd, müünud metsa, saanud pärandusi – kunstist ei tea ta muhviigi, aga oksjonitel kehitavad isegi kõvad ärimehed õlgu, sest no ei suuda lihtsalt üle maksta. Ja kui tema käest lähemalt uurida, siis ta vastab, et minul ükskõik, mis ta maksab, mina tahtsin lihtsalt täna [Konrad – toim] Mägi osta ja minu pärast maksku või viis miljonit!

Kas kasutatakse ka konsultantide abi?

Loomulikult, aga need on juba haritud kunstikolleksionärid. Nõuandjad, konsultandid – kellel kuidas rahakott kannatab. Kui ei tea ja ei oska hinnata, siis küsitakse ikka nõu – ja tavaliselt tuntud kunstnikelt.

Kui vaatate praegusel kunstiturul vanema kunsti ja nüüdiskunsti suhet, siis missugune see on ja kuidas see on arenenud?

Ma arvan, et mood korjata vanemat eesti kunsti on praegu palju rohkem läbi löönud kui mood korjata nüüdisaegset kunsti. Kui me võtame kümme kunstikogujat, siis kindlasti enamik nendest, võib-olla isegi üheksa, küsivad vanemat eesti kunsti. Ja teades, et meil on olnud väga kõva ja tunnustatud kunstikool Pallas (ega nad eriti rohkem ei tea), siis öeldakse: Pallas tahan! Pigem Pallas kui seda noort uut kunsti.

Aga 1960.–1970. aastate kunst?

Seda väga ei ole. Minule endale see väga meeldib – ajakohane, poliitiline, piiripealne. Ühesõnaga, kui me läheme tagasi selle suhtarvu juurde, siis võiks öelda: seitse küsib Pallas, kaks küsib sotsrealismi ja üks küsib uut kunsti. See, kes küsib Pallas ja sotsrealismi, on seotud isikliku majandusliku tõusuga. Kes hakkab uumat kunsti juba vaatama, see on juba teadlikum koguja. Me ju teame, et paljud kuulsad kunstnikud olid oma eluajal väga vaeased ega müünud midagi, pilte anti võileiva ja üüri eest. Need, kes neid *push*'isid ja nende teoseid üles ostsid, said hiljem väga rikkaks. Nad olid lihtsalt väga ettenägelikud. See on samamoodi olnud lääne kunstis, ida kunstis, ameerika kunstis, Põhjamaade kunstis ja ka eesti kunstis: kes täna oskab selekteerida ja selle õigesti seisma panna, see teenib kunagi head raha. Aga see näitab ka kolleksionääri huvi ja teadlikkust, uue kunstiga n-ö metsamehe kombel lahmida ei saa ning teada seda, kellest tuleb hea kunstnik, on tegelikult väga raske.

Kas näete ka siis sellist teadlikku kunstnike *push*'imist ümberringi?

Muidugi. Võin öelda, et ka minu tutvusringkonnas on selliseid kogujaid, kes on nüüd juba kolleksionäärideks saanud, kes on hakanud koguma uut noort kunsti. Ja kindlasti teatud nimesid. Õnneks või kahjuks need nimed ei ühti

” Seitse küsib Pallas, kaks küsib sotsrealismi ja üks küsib uut kunsti.

alati meedias *push*'itud noorte kunstnikega.

Mainisite enne ka kunstnike toetamist. Kas kogujate seas on ka patroone ja metseene või on see ikkagi investering või isiklikust naudingust lähtuv kogumine? Kuivõrd mõeldakse seejuures kunstnike toetamisele?

Ma arvan, et otseseid toetusi – ja need toetused võivad ju tulla läbi mitmete instantside – on Eestis küll ja ka äriees- te poolt. Üks variant on see, et äriees võtab endale n-ö palgale kunstniku, kes teda harib, kes talle selgitab, kuidas kunsti vaadata ja mida vaadata ja saab selle eest oma tasu. On ka selliseid, keda ilma igasuguse vastuteeneta toetatakse. Mina pidasin näiteks 13 aastat ühte eesti kunstnikku ülal. See oli Alar Pääro, tal on mit-

” Paraku on tõesti nii, et mitte kuidagi ei saa joont vahele tõmmata, et siin on kunst ja seal äri.

meid näitusi olnud ja praeguseks tema maale Eestis enam ei olegi ja kui on, siis äärmiselt vähe – kõik on välismaale müüdud. Aga kahjuks see lõppes, sest nagu mitmed kunstnikud, jõi ta end muretu elu tagajärjel lihtsalt põhja. Ja sealt augu põhjast ta enam välja ei tulnudki.

Kas selline pikaajaline toetamine on Eesti praktikas pigem erandlik või tavaline?

Ma usun, et see on pigem erandlik. See oli ikkagi pikk aeg, aga kahjuks see lõpuks ei kandnud vilja.

Eesti kunstiturust on enamasti arvatud, et see on suhteliselt lokaalne värk. Kuidas te seda väidet kommenteeriksite või olete sellega üldse nõus?

Osalen juba 15 aastat välisoksjonitel ja jälgin, mis toimub. Iga päev on maailmas umbes 10 000 erinevat kunstivallas toimuvat oksjonit. Neid kõiki on muidugi võimatu jälgida, aga Euroopas jälgin pidevalt ca 30 oksjonit umbes 1000-st. Sellised tühjad oksjonid, kus müüakse kolm tooli, kaks vaasi ja viis maali, ei ole minu jaoks huvitavad. Aga selline tuumik nagu Christie's, Sotheby's, Dorotheum ning Bonhams ja Põhjamaades Bukowski, need on jälgitavad pidevalt. Teinekord õnnestub seal ka midagi nokkida, olen ka müünud, aga rohkem ikka ostnud. Jälgin ka sellepärast, et seal on liikunud eesti kunsti, sest sõjaaeg on eestlasi viinud maailmas päris laiali. Ja ma tean, et ma ei ole ainuke. Eestis on paljud galeristid või kolleksionäärid vahendajate kaudu sama rada käinud. Kusjuures kõrgega del oli isegi nii, et eesti kunsti võis saada välisoksjonilt soodsamalt kui Eestis. Oksjonid ja kunstiturug ongi selline teema, et selleks, et olla kursis (kui me nüüd võtame materiaalse või majandusliku poole), pead sa kogu aeg olema aktiivne. Kui sa vahepeal mõtled, et ma nüüd aasta aega ei viitsi ja siis tuled jälle tagasi, siis sa ikkagi ei tea enam tegelikku olukorda. Aga paraku on tõesti nii, et mitte kuidagi ei saa joont vahele tõmmata, et siin on kunst ja seal äri. Ringkond, kes on kunstikogujate ridadesse tulnud, on tänapäeval plahvatuslikult suu-

renenud just tänu majandusliku olukorra paranemisele.

Kas näete ka seda, et pildile on tulnud uusi tegelasi, kes väga teadlikult ostavad praeguste heades hindadega kokku?

Üldjoones ei ole, kuid on väga üksikud näited. Võiksin öelda, et on tulnud sellised inimesed, kes sugugi ei ole eestlased, ent kes tahavad eesti osta kunsti. Ja mis seal salata – need on venelased, kellel siin on ärihuvid ja kes näevad olukorda ning võimalusi meie turul. Kolm aastat tagasi, kui hinnad olid veel krõbedad, neid siin veel ei olnud, aga nüüd hiilib neid siin juba küll. Aga need on väga üksikud ega ole määravad. Need on võimaluse hankijad, kes teavad, et paraboolselt kunstiturug tõuseb niikuinii uuesti oma tasemele tagasi ja nad võtavad seda praegu lihtsalt kui investeringut.

Kui vaadata veel nüüd kohaliku kunstiturgu ja selle liikumisi, siis kas on selliseid asju või probleempunkte, mida oskaksite välja tuua? Kuidas kohalik kunstiturug üldse galeriide, muuseumide, oksjonikorraldajate ja kogujate vahel toimib?

Sellele küsimusele tuleks öieti läheneda mitmelt poolt. Situaatsioon on kurb, kui vaadata muuseumide poolt, sest riigi toetus ja muuseumide antud võimalused kunsti hankida on praktiliselt olematud. Kui räägime rahvuskunstimuuseumist ja kui talle antakse 50 000 aastas kunsti hankimiseks, siis see on näkku sülitamine. Ja siis peabki hakkama tegema igasuguseid kunstisõprade kogusid jne. Mina olen väga küüniline selles osas, et riik eelistab rahastada 30 inimese sõitu Aafrikasse, et selgitada, kuidas liblikad paarituvad, kuid mitte seda, et soetada eesti rahvuskunsti oma muuseumisse. Nii et muuseum on siin praktiliselt täiesti paluja rollis.

Nüüd galerii, mis põhiliselt ei osta kunsti, vaid vahendab. Ka see sektor on madalseisus. Kasumeid enam teenida ei saa. Midagi nad ikkagi müüvad, lastes hinnad alla ja seega nad väga suurte raskuste ees seoses majanduslangusega ei ole.

Erakogujad jagunevad kahte leeri: kellel on raha, sellel pole midagi häda, ja kellel ei

ole, see lihtsalt ei osta. Ja seda ei saa probleemiks nimetada, et sellist tööd, mis omal ajal maksis 100 000, ei saa praegu 300 000-ga müüdnud.

Nagu igas perekonnas, nii on ka kunstirahva perekonnas üldtuntud probleemid nagu klatšijutud, üksteise mahategemine, enda upitamine teiste arvelt... Need on sellised inimlikud probleemid, mis on igas valdkonnas.

Missugune on kogujatel omavaheline suhtlus ja kas on olemas ka mingi ühisrinne?

Andres ja Pearu. Kui ei suuda ise parem olla, siis tee teine maha ja oledki parem. Ja ikka on nii, et minu töö on kõige parem ja ilusam ning tema töö on jama. Ühisrinnet ei ole ka galeriidel. Eesti on nii väike riik ja 1990. aastatel tõusis järsku plahvatuslikult esile selline majandusharu nagu kunstitur: iga nurga peal oli galerii. Kevad- ja sügisperioodil oli iga päev kusagil oksjon ja igal oksjonil müüdi 40–50 tööd. Samas müüvad suuremad galeriid Euroopas ühe päevaga 500–600 ja üle 1000 töö. Olen püüdnud seda viimastel aastatel ka galeriide omanikele selgitada, et kui tahate vahendada, siis jäägegi galeriiks. Oksjonimaja on hoopis teine asutus – oksjon ja galerii koos äriiselt ei toimi. Kui ma lähen galeriisse ostja ja kunsti tundjana, näen ma seal seinal sellist kunsti, mida mul kollektsiooni täiendamise mõistes vaja ei ole. Küsin väärt kunsti, ent seda hoiavad galeriid ainult oksjoni tarbeks. Oksjonile tulevad aga kõvad ärimehed ja lihtsalt ostavad eest ära. Jällegi ei saa! See viib galerii maine alla. Aga kui oksjonikorraldajad ühendaksid oma jõud ja paneksid pakutava kunsti kokku ning teeksid Eestis kaks korralikku ja ulatuslikumat kunstioksjonit aastas – sellest piisaks täiesti! Siis hakkaksid siia tulema ka välismaa ja Venemaa kunstikogujad-vahendajad. Tõenäoliselt oli selliseks arenguks enne veel liiga vara, aga tehke see nüüd ära ja te kõik võidate sellest! See, kes lüpsab lehma, poodi ei pea – ta viib saadused ikkagi meiereisse! Need, kes investeerivad kunsti, galeriis ikka ei käi – nad teavad, et tuleb jälgida oksjoneid!

Kuna vaatleme seda asja rohkem meie kaasaegse kunsti poole pealt ja majandusliku prisma läbi, siis mis te arvate, kuidas ärimehi ja kogujaid rohkem kaasaegsest kunstist huvituma ja seda ostma panna?

Eks kingsepp reklaamib ikka ise oma kingi. Ja eks kunstnikud seda ju õpivad kah, sest juba akadeemias on omad komisjonid, kolleegiumid, nii et nemad peaksid ka välja tooma lootustandvamaid kunstnikke.

Mina usun, et siin peaks riik väga tõsiselt suhtuma... Just nagu spordiski: sportlasi on igal alal väga palju, aga esile tõusevad väga üksikud ja neid aidatakse alguses riiklike programmidega ning siis leitakse erasponsorid taha. Ma usun, et kunstis peaks sama malli kasutama: kõigepealt tuuakse terad välja. Võtku eeskju Pallasest – seal valis kolleegium välja, kes sai stipendiumi ja keda saadeti Euroopa kunstimekadesse enast täiendama! Ega Eesti ei ole mingi kunstimeka nagu on Pariis, Rooma, London... Ja kui nendest pallaslastest, kes on Pariisis olnud, said tippkunstnikud, miks mitte seda järgida? Selle asemel, et saata 30 inimest mingile tähtsusetule seminarile Pariisi, võiks saata sinna kaks potentsiaaliga kunstitudengit aastaks ja riigi kulul. Tagasi tulles on neil hoopis teine pagas ja ka tugevam lähtepositsioon saada omale ärimeeeste seast sponsor, kes viib sind edasi pooleks aastaks näiteks Tokyosse või Londonisse tudeerima. Omal maal on väga raske tõusta kõrgemale kui Toompea, aga siin peaks riik olema esmane stardiantja. Midagi uut selles mehhanismis ei ole. Selge on, et kõrvalise abita ja just materiaalse abita jääb “tähelennu” tulemine küll väga väikese võimaluse piiridesse.

Näete niisiis, et riik peaks panustama rohkem?

Jah, see pool on meil küll väga nõrk. Siin ei aita populistlikud hüüdlused kuigi palju edasi, tarvis on konkreetseid otsustuseid ja julget ning uudset lähenemist. See vajab aga pühendumist ja tunduvalt suuremat materiaalset ressursi.

Väljavõtted Heie Treieri aastakümne tagusest artiklist “Eesti kunstituru pubeka-iga” Eesti Ekspressi Areeni lisas 13.04.2000

“Ehkki Vaala galerii, mis müüb peamiselt kaasaegset kunsti ja veidi klassikat, on Eesti kunstiturul suurim tegija ning omandanud kohati monopoolse seisundi, tegutsevad Tallinnas mitmed väiksemad müügigaleriid, igaühel oma imago. Rioses ja Hausis pakutakse peamiselt klassikat, elavate kunstnike töid vähem, Deco ja Passage on spetsialiseerunud elavate kunstnike loominguks. Hiljuti lisandus neile Toompeal asuv Navitrolla galerii, mis keskendub üheleainsale kunstnikule Navitrollale. Lisaks neile tegutsevad antiigigaleriid, tarbekunsti müügi galeriid, mõningad töökojad, nagu Katariina gild, ja kasumivabad näitusegaleriid. Tundub, et peagi hakkab mööda saama ka aeg, mil äriklient oli kunsti küsimustes enesekindlalt ebakompetentne. Selle märgiks on kasvõi Hansapanga galeriis Liivalaia 12 korraldatud pankurite erakogude näitus käesoleva aasta algul ning fakt, et pangamaja lubas oma esindussaalid tippkunstile. /.../

Eesti noorel kunstiturul leiduvad äärmused, milliseid kuskil mujal maailmas ilmest ei kohta – ühelt poolt tellib loomult konservatiivne asutus, pank, tipptegijatelt riski piiril tehtud *performance*-kunsti, teisalt promob enesekindel ärimees juba aastaid dilettanti ja püüab teda raha abil kunstiajalukku sokutada. Mõlema juhtumi puhul on tegemist maiuspalaga rahvusvahelisele kunstiteadlaste konverentsile.

Ene-Liis Semperi ja Kiwa viimasest pangaperformance'ist 1999. aastal kirjutaski ajakirjas Flash Art Ando Keskküla. Ning mitte väiksem menu pole saatnud siinkirjutaja loenguid rahvusvahelisel areenil, teemaks Jaan Toomiku, Jaan Paavle, Raoul Kurvitza 1998. aasta *performance* Eesti Panga tellimisel, kus Paavle maeti pooleks tunniks kirstus maa alla ja suletud kirstu pandi pärast selle väljakaevamist põlema. Samas paneb hämmastuma asja Sammasgaleriis eksponeeritud maalija Alar Pääro juhtum. Ei saa keelata ärimees Kalev Klaisi teda oma rahaga toetamast, värvitrukkis katalooge trükkimast ja levitamast, aga pseudosurrealistlike maalide pidamine kunsti tipuks näitab nii metseeni kui ka taoliste tööde ostjaskonna intelligenti taset. /.../

Eesti turul polegi noorel kunstnikul eriti ostjat – kui tegemist pole just Mare Trallaga, kelle tudengiaegsed maalid läksid kodukohas Põltsamaal nagu soojad saiad. /.../

Tegelikult võiks meie kõigi huvides kunstitur juba kiiremini jalad alla saada. Siis alles tekiks põhjendatud mehhanism, kus osa kunstnikke orienteeruvad müügile, osa kunstnikke hakkaks looma aga trotslikult kunsti, mida polegi võimalik müüa.”

Intervjuu kunstikoguja Urmas Sõõrumaa kogu juures töötanud Marion Otsaga, veebruar 2010

Maarin Mürk & Margaret Tali

Marion Ots räägib oma tööst tuntud ärimhehe Urmas Sõõrumaa kunstikogu juures, millega ta eelnevad kaks aastat on tegelema. Kuigi mahult on kogu väga suur (selle bilansiliseks väärtuseks on hinnatud 100 miljonit), puudus sel selle sisuline kontseptsioon, sest kunsti oli sinna ostetud muu hulgas kogude kaupa, kuid peamiselt on keskendutud siiski baltisaksa kunstnikele. Kogumist nimetab ta Sõõrumaa puhul pigem kunsti soetamiseks ning üks tema rolle nõustajana seisnes selles, et koguja impulsiivseid oste pidurdada.

Missugused on Sõõrumaa prioriteetid kogujana?

Ta eelistab kindlasti pigem vanemat kunsti ja baltisakslasi. Hästi lähevad peale [Julius Sergius von – toim] Klever, [Eduard Karl Franz von – toim] Gepart, [Gregor von – toim] Bochman ja portreekunst, hea meelega paneb omale seinale [Sally von – toim] Kügelgeni. Kaas-aegse kunstiga tunneb, et ei suhestu – ei oska öelda, mis need põhjused on, aga ta on selgelt öelnud, et see ei paku talle huvi. Üht ja teist on küll kingitud, aga need on ka ainukesed teed, mismoodi näiteks Sirje Runge tööd on temani jõudnud. Kui vaadata natuke ringi, et mida üldse pannakse oksjonitele, siis mina nimetan seda surnud kunstiks, et siin ei saagi nagu eriti midagi tahata. Haus galerii on seda [suundumust – toim] viimastel aastatel püüdnud natuke murda just selle kaudu, et panna valikusse ka midagi mitmekülgsemat. Ja Vaal tegi näiteks 2009. aasta sügisel “hüperioksioni” [hüperrealism – toim] interneti kaudu. Nema on ka püüdnud natuke muuta üldist oksjonite suunitlust, pannes müüki väliseesti kunstnike töid ja kaas-aegsemat kunsti.

Kuidas sa kommenteeriksid tema motivatsiooni? On see tema jaoks prestiiži küsimus või investeering?

Mõned aastad tagasi oli tal laual kaks varianti: kas Keila-Joa mõis või Elevaatorihooone Rotermanni keskuses, et teha korda ja mõelda sinna mingi sisu. Elevaatorihooone puhul oleks olnud eramuuseumi kontseptsioon, Keila-Joa mõisa puhul oleks pidanud mõtlema juurde mingeid nutikaid tegevusi, et sisu anda. Kui Keila-Joa projekt veel mingis mõttes õhus oli, siis soetati koguse väga palju hõbedat, mööblit ja skulptuure – just mõttega teha mõis koos kõrvalhoonetega korda ning sisustada isikupäraselt. Mitte niivõrd konkreetse paiga kohaselt, aga 18.-19. sajandi Skandinaavia mööblit ikka liigub, see ei ole üldse kallis ja sel on olemas ikkagi miljööväärtus. Aga see plaan ei teostunud. Samas ollakse ka Elevaatorihooonega praegu puntras, sest raha, mida selleks taotleti, ei tulnud. Eramuuseumi rajamise mõte on põhimõtteliselt kogu aeg õhus olnud, aga siis olid ajad ja rahad teised ning hetkel on ta muuseumi idee ootele pannud.

Missugused üldse olid sinu tööülesanded seoses Sõõrumaa koguga?

Sisuliselt olin ma laohoidja-archivaar. Kõigepeal võtsime kätte ja küsisime Kumult nõu, mis-sugune peab olema üks korralik hoidla. Siis ehitasime sellise lao, kus on stabiilne temperatuur, õhuniisutaja ja loodud tip-top tingimused. Kumu sinna kõrvale on täpselt samaväärne, aga samas just spetsiaalselt selleks ehitatud. Meie võtsime olemasoleva ruumi ja kohandasime selle ringi.

Teiseks oli mõte korraldada kogu põhjal väiksemaid näitu-

” Mõned aastad tagasi oli tal laual kaks varianti: kas Keila-Joa mõis või Elevaatorihooone Rotermanni keskuses, et teha korda ja mõelda sinna mingi sisu.

seid, mis kandsid, nagu ta armastas öelda, heategevusliku eesmärgi. Kuna Sõõrumaa ise on Kohilast pärit, siis Kohila vallavalitsuses on olnud korduvalt väljapanekuid. Otsisime väljapool Tallinna selliseid kohti, kus neid näitusi läbi viia ning kõik näitusega seotud kulud katsime ise (rent, transport, turvatehnika paigaldamine). Viimane näitus toimus Märjamaa rahvamajas eelmisel suvel, eurorahadega remonditud korralikult galeriipinnal, kus oli palju õhku, ruumi ja hea valgustus.

Kas seda tehti täiesti teadlikult väljaspool Tallinna?

Jah. Kohilas lasime vallavalitsuse kultuurinõuniku kaudu sõna saata ka teiste valdade hulgas samal ametipostil olevatele inimestele, et kui neil on soovi, siis võtku meiega ühendust. Niimoodi see hakkas liikuma ja täitsa toredaid kontakte saime. Praegu see muidugi enam ei jätku, sest galerii näol tuli juurde täiesti uus üksus, mis nõuab oma personali, millel on oma kulud ja näituste korraldamine pandi teadmata ajaks ootele. 2006.-2010. aasta alguseni toimus kümme pisket näitust või näitusega kaasnevat tegevust, sh koostöö Tartu Kunstimuuseumiga, Kumu ja Kadrioruga. Seda ei ole ülearu palju, kuid seda ei ole ka väga vähe. Ise jäin selle numbri rahule.

Kas selle aja jooksul kuulus sinu töö hulka ka n-ö elavate kunstnikega suhtlemine, ateljee külastused vms?

Tegelikult vähe või praktiliselt polnudki. Ma käisin Sõõrumaa küll oksjonil esindamas ja ostsin tema raha eest kunsti kokku. Ja vahel mingeid töid talle ka pakuti ning siis ta helistas ja küsis nõu. Kui see nimi mulle mingit tuld kohe peas

” Sõõrumaa eelistab kindlasti pigem vanemat kunsti ja baltisakslasi.

- Urmas Sõõrumaa tellimisel ja finantseerimisel on renoveeritud Tallinna kesklinnas asuv Rotermanni keskus noorte arhitektide osalusel.
- 2009. aastal toimus Rotermanni keskuses mitmeid noorte kunstnike näitusi: Tallinna Ülikooli kunstiosakonna ja Helsingi kõrgkooli TAIK üliõpilaste näitus "AHNE", Tanel Veenre ehtenäitus ja raamatu presentatsioon jmt.
- 17. detsembril 2009 avati Rotermanni keskuses US Galerii, mis esitleb Urmas Sõõrumaa kunstikogu – tänati kunstialaseid nõustajaid Mai Levinit, Signe Kivi, Rios galerii töötajaid jpt.
- 14. veebruaril 2010 presenteeriti US Galerii kataloogi "Ver-nissage 2010". Eessõna: Mai Levin ja Ivar Leimus.
- Urmas Sõõrumaa kataloogi "Ver-nissage 2010" eessõnas enda kunstihuvi kohta: "Olles n-õ pärit maalt ja hobusega, ei oleks ma kunagi arvanud, et minu elutee ristub kunstihuviga. Kuid ometigi juhtus nii, et sattusin ettevõtjana heategevusoksjonile ja omandasin seal oma tulevase kunstikogu esimesed tööd. Nagu paljud enne mind, on kunsti kohta öelnud, et annad näpu, viib kaasa hinge, mis on omakorda viinud selleni, et üksikute tööde asemel olen neid soetanud juba väikeste kollektsioonide kaupa."

põlema ei löönud, siis ma tegin tavaliselt natuke taustaurin-guid, et kas neid asju on mõtet soetada. Näitused olid ikkagi olemasolevatest töödest ja kui muuseum küsis, siis ikka töid kogust, nii et kunstnik-kega suhtlemist mul praktili-selt ei olnud.

Kuivõrd avatud Sõõrumaa ko-gujana sinu soovitudele ja eksperthinnangule üldse oli?

See oli üsna alguses, kui ta soe-tas ühelt Hausi oksjonilt oma-le ühe Konrad Mägi töö ja mak-sis selle eest 1,3 miljonit. See ei ole mingi saladus, sest tulemused olid avalikud ja internetis üleval. Ja siis ta rääkis, et na-tuke uhkeldada, et näed, ostsin sellise töö. Ta tabas mind mit-te kõige parema tuju momen-dil ja siis ma sisuliselt ütlesin talle, et loll, miks sa ostsid sel-lise ülemakstud asja?! Pärast seda tekkis tal teatud respekt minu arvamuse suhtes. Enne seda olin ma noor tüdruk, hil-juti Kunstiakadeemiast tul-nud, siin-seal töötanud ja na-tuke teadsin, mida oksjonitel müüakse ja kuidas need asjad käivad. Pärast seda olen nii mõ-nigi kord tal nõobist kinni saa-nud ja eufooriat maha tõmma-nud impulsiivsete ostude tege-misel. Et need asjad on visuaal-selt küll ilusad ja maksavad hästi palju raha ja oleks võib-olla prestiižne neid omada, aga sinu erakogu ja eesti kunsti-kultuuri konteksti arvesse võt-tes ei oma need mitte mingisugust seost. Mina mõtlesin alati ka tulevase eramuuseumi pea-le, et kuidas tööd võiksid sinna sobitada ja missugune on nen-de seos ülejäänud koguga.

Oksjonite puhul käisime en-ne näitust vaatamas, mina teg-in oma soovitud ja leppisi-me kokku mingid hinna piir-määrad, millest ülespoole ei lähe. Isegi kui me ei jõudnud näitust vaatama, siis kataloog

oli ikka enne väljas ja pisikese foto põhjal sai vähemalt ette-kujutuse, millega on tegu, nii et enamasti arutasime ikkagi need asjad läbi ja ta andis oma nõusoleku, mida teha.

Kas sa püüdsid ka arendada välja seal kogu sees mingeid teemasid?

Jah, kui oksjonitel käidi, siis oli mul suhteliselt selge visioon, et millist autorit on juba roh-kem kui küll ja mida ei ole üld-se ja milliseid autoreid võiks veel soetada, et kogu oleks na-tuke rikkalikum ja mitmekül-gsem. Selline visioon on mul se-nimaani olemas. Ta ei küsi-nud kunagi otseselt, aga ma ise tundsin, et see võiks mul ta-gataskus olemas olla ning ma kirjutasin selle ka üles, et mis arengud võiksid olla. Samas on seal kogus ka palju suvalis-te autorinimede või tuvastama-ta autorite töid Lääne-Euroo-past, millega ei ole palju pea-le hakata.

Kas Sõõrumaa ambitsioon on olnud omandada ka rahvusva-helist kunsti?

Jah, see on olnud suuresti Kalev Klaisi teene, et mitte olla nii Eesti keskne, vaid vaadata laiemalt ringi. Tegelikult on ta ostnud ka päris ilusa Kuz-netsovi serviisi, kus on üle 120 eseme, mis on iseenesest väga ilus. Ma arvan, et kusagil Vene-maa oksjonil oleksid vene uus-rikkad lihtsalt kiskuma läinud sellise asja pärast. Hästi palju on ka hõbedat, mida ta on ost-nud Soomest, Rootsist ja Taa-nist. Päris tuntud meistritelt, kes on alustanud juba 17.-18. sajandil.

Kuidas sa end eksperdina vor-mis hoidsid – need on ikkagi pidevad maitseotsustuste kü-simused, millega sa oma töös kokku puutusid?

Väga hea baasi andis töötami-

” Eramuu-seumi rajamise mõte on põhimõtteliselt kogu aeg õhus olnud, aga siis olid ajad ja rahad teis-ed ning hetkel on ta muuseumi idee ootele pannud.

ne galerii Allee ja Vaalas. See andis mulle *know-how* – kui oksjonile läheb 40–60 tööd ja sa ise paned kataloogi kokku, teed taustauuringut konkreet-se töö, autori või mingi perioo-di kohta kunstniku loomin-gus, siis tahes-tahtmata see jääb külge. Mul ei olnud ka ku-nagi häbi tunnistada, et ma ei tea täpselt või ei ole päris täp-selt kursis – siis ma uurin kas ise või küsin nõu kellegi teise käest, kes on minu jaoks auto-riteet. Aga ma arvan, et see tu-leb ikkagi kogemusest.

Missugune kontseptsioon on US-galeriil, mis avati alles hil-juti Rotermanni kvartalis?

Galerii on praegu seotud pea-

miselt müügi- ja näituse-tege-vusega. Kuna ruum ei olnud spetsiaalselt galerii jaoks ehi-tatud, vaid kohandati ringi, siis on seal ka väikseid puuduseid, mis puudutavad näiteks valgustust. Galerii tegemine käis üsna kiirelt ja mitmete suurte raskustega, kuid jumal täna-tud, et mitte väga suurte proh-makatega. Seal oli ka momen-te, mil ma olin elu lõpuni tänu-lik Vaala inimestele, kes andsid mulle oskuse hinnata ette si-tuatsioone ja neid eos ära hoi-da. Avasime galerii 29. novemb-ril 2009. aastal Sõõrumaa sün-nipäevaks ja siis läks sinna väl-ja esimene ešelon või n-õ kulla-fond tema kunstikogust. Vali-ku tegi sinna teine seltskond, kes nüüd ka igapäevaselt müü-ki korraldab – eragalerii Rios. Detsembri keskel vahetati kõik tööd põhimõtteliselt ringi ja siis oli jutt, et veebruari lõpus peaks tulema sinna uus eks-positatsioon. Nii oligi plaanis, et müügiosa ka aeg-ajalt vahetub ja siis on näituseosa, mis samu-ti vahetub. Muuseumi mõtte juures oli samuti plaan, et sin-na tuleks vahelduvate näituste osa, kus teised eesti kunstiko-gujad saaksid samuti teha oma kogude põhjal näituseid. Nüüd ma ei tea, kas seda galerii prog-rammiga seotakse. Kuna mina olin ka ainuke erialase haridu-sega inimene, kes selle kogu-ga tegeles, siis ma ei teagi, mis seal toimuma hakkab.

Sa siis lahkusid?

Ta koondas mind.

Nii et puhtalt majanduslangu-sega seoses toimunud otsus?

Ma ise võtsin selle niiviisi poe-tiliselt kokku, et mul on olnud au olla ühe kunstikogu algu-se ja lõpu juures, sest kui üks kunstikogu pannakse gale-riisse müüki, siis minu jaoks on see kunstikogu lõpp. Nii et võib-olla nii oligi hea.

Meiliintervjuu mitmeid kunstikogujaid nõustanud kunstiteadlase Eero Epneriga, märts 2010

Maarin Mürk & Margaret Tali

Missuguste kogujatega olete Eestis kokku puutunud ja kellega teete koostööd?

Peamiselt kollektsionääridega, kes on olnud huvitunud eesti maalikunstist 19.–21. sajandini. Viimasel ajal olen olnud tihedamalt seotud Enn Kuni-la koguga.

Kuidas sattusite sellise tööga tegelema?

See pole olnud niivõrd regulaarne “töö”, kuivõrd suhteliselt pihustunud tegevus. 2002. aastal asusin tööle Haus galeriisse ja sealtkaudu tekkisid ka vastavad sidemed nagu teistelgi selle ja mõne teise galerii töötajal. Neid inimesi, kes stabiilselt erakogujatega suhtlevad ja nende kogumisprintsiipidega lähemalt kursis on, on Eestis umbes kümmekond, enamik neist teemaga palju paremini kursis kui mina, kuna olen põhikohaga mujal tööl juba mitu aastat.

Palun kirjeldage oma tööd ja tööülesandeid seoses (Guide ja Sirje – toim) Sammelselja koguga.

See on raske, sest konkreetseid tegevusi, millele saaks näpu peale panna, oli vähe: ühe näituse koostamise juures abistamine ning kataloogi väljaandmine. Ülejäänud “töö” seisnes peamiselt rääkimises.

Kuidas jaotub nende kogus klassika ja kaasaegse kunst?

Sammelselgade huvi kandus viimastel aastatel selgelt kaasaegse kunsti poole, kuid varasemate aastate jooksul oli kollektsiooni jõudnud ka hulgalt vanemat kunsti.

Missugused on kogu prioriteetid ja koguja motivatsioon

kollektsiooni täiendada? Kuidas need aja jooksul on muutunud?

Kui rääkida kogujatest laiemalt, siis on ju levinud stereotüüp “Eesti rikkurist, kes ostab pallaslasi”. Seda stereotüüpi kultiveeritakse ikka ja jälle ning loomulikult on tal – nagu kõigil stereotüüpidel – teatud tõesõnu siiski all. Tõepoolest ostetakse endiselt enim pallaslasi. Siin kõrval pööratakse siiski täitsa palju ja ka järjest enam tähelepanu ka kaasaegsele kunstile ning moodsa kunsti klassikale (vähemalt enne masu oli see nii), mida tõendab ka Artdepoo galerii ellujäämine, kes tegutseb ju peamiselt vaid noore kunsti “segmentis”.

Kuid mis ikka ja jälle selle stereotüübi juures hämmastama paneb, on üleolev suhtumine. Mitmed kunstikriitikud räägivad inimestest, keda nad ei tea, ja teemast, mida nad ei tunne. Sest kui see tõesti on nii, et huvitatakse ainult pallaslastest (mis, nagu öeldud, ei ole tõsi), siis tuleks mõelda, miks see nii on. Millegipärast ma ei usu, et Pierre Bourdieu’st antud juhul piisab. On tõepoolest mõned väga üksikud tüübid, kes ostavad juhuslikult “prestiižset” maalikunsti, et seeläbi mingit klassikuuluvust näidata. Aga on ka lihtsamaid põhjuseid, näiteks nn ilusa maalikunsti ilmselt igavesti kestev suurem populaarsus publiku seas kui kontseptuaalsema laadi oma. Ja kollektsionäärid on ju vaid osa publikust. Ent kui seda lugeda “veaks”, siis kelle “viga” see on? Olen nõus Anders Härmiga, kes on öelnud, et kaasaegse kunsti vähene populaarsus

” Levinud stereotüüpi “Eesti rikkurist, kes ostab pallaslasi” kultiveeritakse ning loomulikult on tal – nagu kõigil stereotüüpidel – teatud tõesõnu all.

” Kuid mis ikka ja jälle hämmastama paneb, on üleolev suhtumine. Mitmed kunstikriitikud räägivad inimestest, keda nad ei tea, ja teemast, mida nad ei tunne.

ei ole kunstnike, vaid publiku mure. Kuid publikuga tuleks tegeleda, teda harida, kasvatada, talle kunsti tutvustada. Ka see pole kunstnike mure, küll aga erinevate kunstiinstitutsioonide, sh nendesamade kriitikute oma, kes suudavad ühtaegu ilkuda "rikkurite" väikekoodanliku maitse üle ja järgmises artiklis samasuguse mõnuga ilkuda ka näiteks Tõnis Saadoja üle. Mida kuradit? Kui soovida, et kogutaks rohkem kaasaegset kunsti, siis tuleks tegeleda ka selle parema selgitamisega, sest inimestel on reeglina päevad läbi muudki teha, kui kunsti süveneda. Tema ja iga kolleksionäär vajab selgitusi ja lisatuge.

Kui avatud, paindlikud on kogujad soovitudele?

Hea koguja on reeglina keegi, kes on väga avatud informatsioonile, erinevatele arvamustele ja hinnangutele, kuid kes lõpliku otsuse teeb ise. (Otsuse, mida soovitud võivad olla küll mudinud.) Hea koguja on nagu hea kuraator: püüdes koguda võimalikult palju teadmisi, ei püüa ta samas oma valikutega kellelegi teisele meeldida.

Kas on olemas n-ö oma kunstnikud? Kas sellega kaasnevad ka isiklikud suhted?

Eks ikka tekib häid sidemeid, kui kokku puututakse. Intelligentsitel inimestel on ju omavahel huvitav. Väga sageli algavad need sidemed näiteks seoses mõne teose ostmisega, kuid jätkuvad seejärel täiesti mitte-rahalisel baasil ning on sageli kestnud juba aastaid.

Oma kogemuse põhjal, kuidas hindate kunstnike suhtumist

kogujatesse ja kas nad on enamasti pakkumistega rahul?

Ma pole kuulnud küll ühtegi juhust, kui mõni kunstnik oleks väljendanud tunnet, et talle tehti mõne koguja poolt tunga. Ja kui tegemist pole enam konkreetse teose ostmisega, siis ei sunni miski kunstnikku ebameeldiva inimesega suhtlema.

Kuidas kujunevad hinnad? Kui suur on tingimisruum ja kas kogujad käsitlevad tööde hindu ka stipendiumina või töötasuna kunstnikule?

Töö hind on reeglina selline, nagu kunstnik ütleb. Aeg-ajalt tingitakse selle üle, tingimisruum ei ole dramaatiline ning suurusjärgud üldiselt ei muutu. Mille alusel autor oma teose hinna määrab, see on juba veidi keerulisem, kuid mitte arusaamatu matemaatika. Ei ole ka kohanud ühtegi kogujat, kes arvaks, et tema makstav hind töö eest võiks olla stipendium või töötasu.

Missugune on kunsti kogumise roll ühiskonnas laiemalt? Kas see täidab mingit nišši?

Kunsti kogumise sotsiaalne staatus näib olevat praegu muutumas. Veel mõned aastad tagasi oli tajuda minigeid teravaid vastandusi, kuid viimasel ajal on olnud teatavaid lähenemisi ja rahulikumat suhtumist. Teiselt poolt on esile kerkinud mõned üksikud kogujad, kes tõepoolest alluvad suurepäraselt Bourdieu analüüsile ning kelle kogud on pigem "hulk kalleid töid" kui "selgeid valikuid". Mis nišši? Ennekõike on minu arvates kunstikolleksionääri ja ühiskonna vahelises suhtes

”**Kui soovida, et kogutaks rohkem kaasaegset kunsti, siis tuleks tegeleda ka selle parema selgitamisega, sest inimestel on reeglina päevad läbi muudki teha, kui kunsti süveneda.**

”**Ükskõik kui idealiseeritult ka kogujate poole vaadata, riiklikku rahastamist ei saa nad kuidagi korvata.**

oluline see, et koguja lähtuks põhimõttest: oma kolleksiooni hoidmine uurijatele avatuna ja võimalusel ka publikule esitatuna ei ole mitte võimalus, vaid teatud määral ka kohustus. Lõviosa kogujaid nii teebki. Hea kunsti populariseerimist ei saa olla kunagi liiga palju ja just populariseerimine võiks olla üks aspekt, kus kogujad saavad teatud tühikuid aidata täita.

Mis puudutab kaasaegset kunsti, siis kuidas olukorda hindate: kas kogujad aitavad teadlikult mingit riikliku kunsti rahastamise puudujääki katta?

Ei. Ja ükskõik kui idealiseeritult ka kogujate poole vaadata, riiklikku rahastamist ei saa nad kuidagi korvata. Sest riiklik rahastamine peab olema selgelt mittekommertsliku kunsti toetuseks, võimalikult erapooletu ja väga laiapõhjaline, toetuma ekspertide arvamustele.

Kolleksionäär toetab aga reeglina ikkagi kunsti ja kunstnikke, kes talle enestele korda lähevad. See on normaalne, kuid seetõttu ei saa ka riik loota, et metseenid täidavad tema jäetud tühikuid.

Kujutava kunsti puhul on tõepoolest see teatud boonuse, et olles "omandatav" kunstivorm – erinevalt näiteks filmist või teatrist –, on tüüpe, kes tänu sellele annavad oma lisapanuse, vahel ka näiteks stipendiume vms näol. Kuid see kehtib laias laastus ikkagi ainult maalikunsti ja tunduvalt vähem graafika ning fotokunsti kohta, ent ma tõesti ei tea Eestis inimesi, kes koguksid näiteks installatsioone või videokunsti.

Meiliintervjuu ärimehe, kirjaniku ja kunstikoguja Armin Kõomäega, oktoober 2009

Maarin Mürk & Margaret Tali

Missugune on teie motivatsioon kunsti toetada? Kas olete toetanud konkreetseid näituseid, projekte jmt või ainult ostude kaudu?

Minu motivatsioon on lihtne. Mulle tundub, et kunstil on sageli inimesele midagi olulist öelda. Ta teeb seda küll omas keeles ning tihti pole see keel kergelt arusaadav, kuid sellegipoolest tasub inimestel aeg maha võtta ja vaadata, mida kunstnik ühest või teisest asjast arvab. Ja kuidas ta seda teeb. Kujutav kunst on Eestis üsna nišikultuur. Minu arust võiks ta hääl kosta valjemini ja jõuda rohkemateni. Sellepärast ma ühel või teisel moel ka toetan. Toetan ainult elavat kunsti. Mind huvitab eelkõige kaasaegne hääl ja kaasaegsed mõtted, mis suhestuvad kaasaegsete probleemidega. Lisaks ostudele olen toetanud ka muud pidi: konkreetsete kunstnike konkreetseid projekte, osalenud aruteludes, initsiatiivgruppides.

Kuidas olete siiani leidnud need kunstnikud?

Tulin aktiivsemalt kunsti juurde 2003. aastal. Kuidagi tekkis kunstnike seas häid tuttavaid: Jaan Toomik, Kaido Ole, Marko Mäetamm ja teisi ka. Huvitav on rääkida, loodan, et mitte ainult minul.

Milllega tegeleb teie ja Guido Sammelselja loodud MTÜ Noor Kunst? Kas see MTÜ kaasab ka teisi isikuid peale teie?

MTÜ tegeleb seni ainult kahe asjaga: esiteks annab igal kevadel välja rahalise preemia va-

” Minu motivatsioon on lihtne. Mulle tundub, et kunstil on sageli inimesele midagi olulist öelda.

” Millised on eesti kunsti eesmärgid – kas ta peab olema rahvusvaheliselt silmapaistev ja edukas? Või peaks ta kõnetama eelkõige meie oma inimesi ja tegema seda aktiivsemalt, intensiivsemalt? On tal sotsiaalseid ambitsioone?

bade kunste bakalaureuse-õpilasele või -õpilastele silmapaistva töö või tööde eest. Selle otsustab igal aastal erinev nn komisjon, kuhu kuuluvad kunstiteadlased ja kunstiõppejõud. Teiseks toetame õpilaste sõitu Veneetsia kunstibiennaalile silmaringi avardamiseks. Sel aastal osalesid rahastamises lisaks minule ka Indrek Prants ja Sven Mansberg.

Kus näete võimalusi või oleksite huvitatud uutest partnerlustest kunstnike ja institutsioonidega? Eesti Kunstiakadeemiaga juba teete koostööd, kas see jätkub ka nüüd, majanduslanguse tingimustes?

MTÜ Noor Kunst andis oma rahalise toetuse ka sel aastal, küll väiksemas mahus kui tavaliselt. Rahastajate võimalused on praegusel ajal kasinamad, aga loodan, et suudame järjepidevust hoida. Ega mul häid ideid koostööks eriti ei ole; oleneb muidugi eesmärkidest. Ma ei tea, millised on eesti kunsti eesmärgid – kas ta peab olema rahvusvaheliselt silmapaistev ja edukas? Või peaks ta kõnetama eelkõige meie oma inimesi ja tegema seda aktiivsemalt, intensiivsemalt? On tal sotsiaalseid ambitsioone? Soovib ta ühiskonnas midagi muuta? Tegelikult kõlavad needsamad küsimused kuidagi ametkondlikult, justkui tuleks kunst mingi vankri ette siduda. Ehk on see just väga vale suhtumine – iga kunstnik tehku just seda, mida ta heaks arvab ja siis institutsioonid (nii riiklikud kui era) vaatavad, keda toetada, mil viisil ja milleks.

► Armin Kõomägi on toetanud Tallinna noorte kunstnike biennaali "Tagajärjed ja ettepanekud" korraldamist 2007. aastal, sponseerinud koos Guido Sammelseljaga MTÜ Eesti Noor Kunst kaudu Eesti Kunstiakadeemia magistrantide õppereise Veneetsia kunstibiennaalile ning jätkab pidevalt tegevust aktiivse kaasaegse kunsti kogujana.

Sponsorlus ja koostöö kanalid

1. Kumu kuraatori Maria-Kristiina Soomre essee erarahast USA kunstimaailmas
2. Intervjuu omaaegset Hansapanga galeriid koordineerinud Mare Pedanikuga, Kumu auditoriumi programmijuhiga
3. Intervjuu Swedbanki sponsorsuhete juhi Maarja Võrguga
4. Intervjuu Tallinna Kunstihoone eksintendandi Reiu Tüüriga
5. Lühikokkuvõte värvifirma Sadolin tegevusest kunsti toetamisel
6. Kunstimaailma koostööst korporatiivsete rahastajatega
7. Intervjuu Eesti Kunsti Toetusfondi värske tegevjuhi Helen Sirbiga
8. Väljavõtted EKM Sõprade Klubi kodulehelt

Eraraha kunstimaailmas –

Maria-Kristiina Soomre, Kumu kuraator

Erarahastuse roll globaalses kunstimaailmas on kahtlemata ülioluline, kogumahus tänaigi usutavasti kõvasti suurem avaliku sektori panusest (see on minu isiklik hinnang, mis ei tugine ühelegi uurimusele). Kunstiajalukku vaadates ei tundugi see nii imelik, olid ju sajandeid peamised kunsti tellijad ja kunstnike toetajad just rohkem või vähem “erisikutest” kõrgklassi metseenid. Ei tohi aga ära unustada, et sel ajal demokraatlike riike maksuraha, ühisosa ja jagatud väärtustega, nagu näiteks avalikud institutsioonid, tänapäeva mõistes ei eksisteerinud. Kultuur kuuluski erasfääri, olles selles mõttes elitaarne nähtus.

Tänaseks on demokraatlikud riigid võtnud enda kanda suurema või väiksema koorma kultuuri, sh kunsti, rahastamisel, tagamaks valgustusaial sõnastatud ideaalide ning lähiajaloo kokku lepitud heade tavade kestmist. Neist olulisim ja ilmselt raskemini garanteeritav on kultuurivälja sõltumatus. Riiklike vahenditega, seda ka kõige kultuurisõbralikum poliitika juures, pole aga turule vastukaalu osutada võimalik – see püsib finantsmahu poolest esimesel kohal. Kuid oluline on tähele panna, et kunstirural teenitav kasum ei lähe valdavalt tagasi otse kunstivälja toetamiseks ega refinantseerimiseks (galeriide ja kunstnike sissetulekud ning kohatised teoste produktsioonikulud kaudse sisendina välja arvatud). Seega jõuame riigi kõrval tagasi ajaloolise seiseni või tänase erasponsorini ning juurde tulevad vähemalt sama olulised “kolmanda sektori” mittetulunduslike institutsioonid.

Tänase läänemaailma võib kunsti rahastuspõhimõtete alusel jagada tinglikult kolmeks: mandri-Euroopa kui põhiliselt avalikul rahastusel põhinev süsteem, Suurbriitannia kui “kuldset keskteed” rakendada üritav tsoon ning

Ameerika Ühendriigid kui põhiliselt eratoetustest elatuv kunstimaailm. Kõige loogilisem olekski kunsti erarahastuse võimalikke plusse ja miinuseid vaagida just USA näitel, mis kõrvalt vaadates tundub vaimustav, samas aga kohati vägagi hoiatav reaalsus. Ei saa ju Ühendriikides samugi astuda ilma järjekordse metseeni nimeplaadi otsa “komistamata”, olgu see siis näitusesaalis, auditooriumi uktsel, raamatukogu riiulite vahel või pargipingil. Suurte muuseumide sissepääsude juures külastajaid tervitavad suurtoetajate nimestikud on lausa aukartustäratavad. Sama aukartustäratav on aga ka mittetulunduslike kunstiinstitutsioonide, fondide ja algatuste arv USA kunstiväljal, kes – kui finantsmahu kõrval jätta – on kindlasti üks mahukaim “sektor”: 2008. aastal loeti USA-s kokku 104 000 kunstivallas tegutsevat ametlikku mittetulunduslikku organisatsiooni (neid tegutseb aga lisaorganisatsioonivormide all ilmselt vähemalt poolt niipalju veel) ning kokku 600 000 kunstiga otse või kaudselt seotud ettevõtet. Kahjuks on see enamasti vabatahtlikul töö või alamakstud karjäärihimul hingitsev reaalsus, kus

” New Yorgi, ühe maailma vaieldamatu kultuurimeka näitel võib väita, et linnavalitsuse poliitika on üha rohkem kaldumas pigem kinnisvaraarendajate kui kultuuritegijate huvide poolele.

üksikult võttes just eriti suuri rahanumbreid ei pöörata. Samas aga hoitakse kunsti elu ja tegevuses ning esindatakse olulist kodanikualgatuse väärtust, mis USA kunstimaailmas väga olulisena kõikjal tuntav on (vastandudes päris hästi suurte muuseumide “liikmete” elitistlikumatele, “privatiseerivatele” hoiakutele). Ainuüksi New Yorgis tegutseb kuuldavasti vaid maksuaruannete põhjal ligi pool miljonit kunstnikku (USA-s tervikuna on see arv 2,4 miljonit). Võib arvata, et suurtesse muuseumidesse ning esinduslikesse müügigaleriidesse jõuab neist vaid murdosa.

Olgu täpsustuseks öeldud, et ka USA-s on täiesti olemas riiklik kultuuri rahastamise süsteem. USA suurim avalik kunsti rahastav institutsioon on Riiklik Kultuurkapital NEA (National Endowment for the Arts), mis jagab stipendiume kultuuriasutustele, programmidele ja projektidele, kuid – NB! – üksikutele kunstnikele enam ammu mitte. Kuigi NEA on riigi suurim avalik fond, moodustavad selle toetused kogu USA kultuuritoetustest (nii era-, kohalikud kui riiklikud toetused) vähem kui ühe protsendi. Kriitikud on välja toonud suhtarvud, mis näitavad, et NEA käesoleva aasta eelarve 161,3 miljonit dollarit on väiksem summa, kui kulutati möödunud novembris New Yorgis toimunud oksjonimaja Sotheby’s impressionistide ja moodsa kunsti oksjonil. President Obama võimuletulekuga seoses räägiti palju ka NEA reformimisest, konkreetsete sammudeni ei ole täna veel jõutud. Võrreldes hariduse (81 100 miljonit dollarit) või ammugi sõjandusega (680 000 miljonit dollarit) on USA kunsti riiklik rahastus protsentuaalselt “kõõmes”, seega peavad siin mängu astuma kõikvõimalikud peamiselt eraalgatusel põhinevad fondid ning osariikide ja kohalike omava-

litsuste rahakotid. Kui NEA rahasid jagavad ekspertkomisjonid, mis peavad silmas nii geograafilist, sotsiaalset kui valdkondlikku “katvusprintsipi”, siis kohaliku tasandi kultuuripoliitika on veelgi ettearvamatumad “muutujad”. Traditsiooniliselt väga tugevad eratoetuste tavad on aga uue rikkaste (pärijate) põlvkonnaga näitamas tendentsi suunata suuremaid summasid pigem tervishoidu ning heategevusse, jättes traditsioonilise, aga pisut elitistliku mainega peavoolukultuuri (alternatiivsematest väljunditest paraku rääkimata) tuntuvalt tagaplaanile.

New Yorgi, ühe maailma vaieldamatu kultuurimeka näitel võib väita, et linnavalitsuse poliitika on üha rohkem kaldumas pigem kinnisvaraarendajate kui kultuuritegijate huvide poolele ning kahjuks töötatakse selle tendentsiga vastu ka linna enese arenguhuvidele pikas perspektiivis. Linnas jätkub suurejooneline elamuvaltaliite ehitus, kus tähelepanu avalikule ruumile, piirkonna sotsiaalsele mitmekesisusele ja mõjule kogu linna infrastruktuurile on teisejärguline. Miks tundub see nii traagiline? New Yorgi “kunstikvartalite” ajalugu on viimase poole sajandi vältel olnud globaalse kunstiajaloo vereringe üks põhilisi närvipunkte, luues samal ajal järjest uusi trendikaid keskkondi. Kunstnikud kolisid algul mahajäetud tööstushoonetesse nende odavuse tõttu, hiljem mõistsid arendajad kunstnikkonna väärtust piirkonna aktiveerija ja atraktiivsuse tõstjana ning kasutasid neid juba teadlikumalt, meelitades soodsate ateljeepindadega. Kunstnikele järgnesid omakorda teised loovisikud, kohvikud, baarid, kontserdipaigad, teatrid, näitusepinnad, galeriid, poekesed – kuni kinnisvarahinnad hakkasid üle pea kasvama, sisse kolisid rikkamad kodanikud ja poekesete asemel avasid ukseid glamuursed butiigid ja kallid restoranid. Tä-

tasakaalu otsides

naseks on kultuurivaldkond laiemalt muutunud aga vaid üheks konkurendiks kinnisvaraturu karmis maailmas, kus võisteldakse nii omavahel kui ka näiteks moe- ja kaubandusvaldkonnaga ja linnapilt kipub Manhattanil (üksikute meeldivate eranditega) ühtlustuma, standardiseeruma.

Eragaleriid "sõid välja" hiljuti Chelsea piirkonna veterani Dia Fondi (Dia Art Foundation), mis kolis oma muuseumi püsiekspositsiooni New Yorgist välja Beaconi linnakesse, sest tasuta galeriide vahel nappis piletiga muuseumil külastajaid ja ruumi (täna on küll kinnitatud plaan ehitada Chelseasse uus peakorter). Ka New Museum otsis oma uue hoonega värsket, tähelepanelikumat publikut hoopis Chinatowni lähistelt. Aastatetagune muuseumide avantüür SoHosse on nüüdseks kõigil meelest läinud, samas haub nüüd just "lõunasse", aktiivsele kunsti-publikule lähemale laienemise plaane Central Park'i ääristava "Muuseumi miili" staaride varju jääma kippuv Whitney muuseum. Oma tänasel territooriumil kergitab aga järjekordset, seekord Jean Nouveli projekteeritud torni taeva poole Moodsa Kunsti Muuseum (MoMA), kes samuti vaevleb massturismi oludes ruumipuuduses. New Yorgi kunstielu töötad saada "suuremaks", "rikkamaks" ja "kiiremaks" kui iial varem. Arvestades, et kõik nimetatud muuseumid tegutsevad sisuliselt erasfääris suurtoetajate, sponsorite ja üksikliikmete (muidugi ka piletistjate) raha eest, tundub pilt esmapilgul ju lausa imeline. Tähelepanelikumal vaatlusel võiks kogu selles kinnisvara-virrvarris täheldada aga teatud agoonia või hüsteeria märke, sest üks selle nähtuse käivitav jõud on jätkuv langustendents suurte muuseumide piletimüügis. Kui hästi kuulata, siis kunstist ei kõnele (majanduslanguse tingimustes kahanevalt) peale kuraatorikonna enam eriti kee-

gi, näituste sisuline ja kunstiline mõju ja kvaliteet kipub hirmutavalt tihti teed andma palju pragmaatilisematele kaalutlustele, mis teatud juhtudel kompavad juba ohtlikult muuseumimaailma professionaalse eetika piire.

Sel kevadtalvel hoidis vähemalt New Yorgi kunstimaailma adrenaliini üleval diskussioon New Museumi programmivahelike kohta, mis pehmelt öeldes mõjusid küsitavalt. Nimelt avanes märtsis suurejoonelise VIP-paraadi saatel näitus "Skin Fruit: Selections from the Dakis Joannou Collection", tõeline 1990. aastatel esile kerkinud kunstistaaride hittparaad, kuraatoriks Jeff Koons. Probleem, mis suurt osa kunstiavalikkust ärritas, ei olnud kahtlemata näituse kesine tase, vaid fakt, et Dakis Joannou, kreeka kunstikolleksionäär, kelle suur lemmik on muuhulgas Koons, kuulub New Museumi nõukokku, olles muuseumi üks olulisi rahastajaid. Kui kaugele annab veel venitada muuseumi näilise sõltumatuuse püksikummi, küsiti, ja seda õigustatult muuseumi puhul, mis oma missioonis töötab tegeleda eelkõige uue kunsti ja uute suundadega. New Museum on ka Manhattani ainus kitsalt kaasaegse kunstiga tegelev muuseum, kes on samas unustanud end teatud kolleksionääride ja galeriide, keskealiste ning etableerunud kunstituru gurude mõjusfääri. Kahtlemata ei saa seda kriitikanoolt suunata ainult New Museumi programmi eest vastutajatele, probleem on üldisem, kaassüü on mitmetel teistelgi. Sama küsitav, kuigi näiliselt professionaalse eetika piiridesse jääv, oli MoMa disainiosakonna koostatud suur näitus filmilavastaja Tim Burtoni loomingust – "üllatuslikult" sattus näitus samale ajale Burtoni järjekordse suurprojekti esilinastusega ning rahvamassist olid jällegi garanteeritud. Hea turundusmõtte programmi koostamisel, mis muud. Tasub jälgida samal

” **Maine erialaringkondades on väärtus, mida ei kaalu üles ükskõik kui pikk piletijärjekord ja kui see on saavutatud professionaalse tõsiseltvõetavuse arvelt.**

ajal väiksemate institutsioonide väiksema rahastusega korraldatud näituste saatust, mida ei ehi superstaaride initsiaalid kuraatorite ega kunstnike nimekirjas, kui selgeks saab tõsiasia: trende loovad tänases kunstielus ikka veel põhiliselt rahakotirauad. Sest mis seal salata – suured nimed toovad endaga kaasa ka suured publikunumbrid, seega on selliste näituste vastu ka suurem laenuhuvi. Ja ring saabki täis.

New Museumi juhtumi puhul jääb küsimus: kes sellest olukorrast võidab peale muuseumi (kömu ja selle arvelt ilmselt lühikeseks ajaks kasvav piletitulu), ja üldse, millest nii suur kisa? Erakolleksionääride ja muuseumide kohatise koostöö rõhutatud piiritulbad on maha laotud just muuseumi-institutsiooni kui neutraalse mänguvälja nurkadesse, millel mängima asudes võidab kolleksionäär "oma kunstnikele" hindamatut sotsiaalset kapitali, muuseum kaotab aga lisaks kujuteldavale territooriumile omakorda suure osa sama kapitali varudest – tegemist on ühendatud anumatega. Prantsuse kolleksionäär François Pinault on seda sõnastamata piiri hästi tajunud ning suurejoonelise žestiga hiljuti avanud koguni kaks eramuuseumi Ve-

neetsias – kaasaegse kunsti väljal pretsedenditu käik (kuigi kahtlemata mitte esimene selles vallas), mis tagas ka kõige konservatiivsemate "kolleegide" respekti muuseumimaailmas. Sarnaselt New Museumiga pea sama riskantselt, kuigi vähemalt esialgu "puhtamalt" näib mängivat ka Los Angelesi kaasaegse kunsti muuseum, kes on omale direktoriks kutsunud New Yorgi ühe nimekama galeriioomaniku Jeffrey Deitchi, kelle head nina ja kogemusi kunstiturul soovitakse nüüd rakendada muuseumi arenguks. Deitchi aus mäng tähendab seda, et tema galeriid lõpetavad 2010. aasta mai kuus tegevuse, justkui poleks neid kunagi olnudki. Kuidas aga suudab värske muuseumijuht hoiduda loomulikest kahtlustest oma endise "talli" eelistamise osas on aspekt, mida tulevikus ilmselt paljud teravdatud huviga jälgivad.

Muuseumide "sõltumatus" rääkides liigub Eesti lugeja mõte paratamatult aastataguse Eesti Kunstimuuseumi ja Swedbanki koostööd saanud kohaliku kunstnikkonna kriitikale. New Yorgi New Museumi juhtumi näitel tundub pangasümboolika kasutamine Kumus lausa naeruväärselt olematu probleemina, kuigi kahtlemata on meie õhukese sponsorkultuuriga ühiskonnas siingi palju õppida väärika ning osapoolte professionaalset imagot toetava koostöö osas. Kõigile avalikele institutsioonidele tuleb siiski kindlasti südamele panna professionaalse eetika olulisust ka kõige kitsamates rahalistes oludes. Maine erialaringkondades on väärtus, mida ei kaalu üles ükskõik kui pikk piletijärjekord ja kui see on saavutatud professionaalse tõsiseltvõetavuse arvelt. Tasakaalukas ja professionaalseid väärtusi hindav koostöö erarahastajatega peaks arenend ühiskonnas olema loomulik asjade käik, mille plahvatuslikku kasvu ootaks Eestis ki pikisilmi.

Intervjuu Mare Pedanikuga

omaaegset Hansapanga galeriid koordineerinud Kumu auditooriumi programmijuhiga, 2. oktoober 2009

Maarin Mürk & Margaret Tali

Kuidas Hansapanga galerii mõte üldse alguse sai ja kes selle loomise taga seisis?

Hansapanga hoones Liivalaia 10 oli kunsti avalikke väljapanekuid juba enne seda, kui 2001. aasta lõpul sai pangale galerii tegutsemise osas partneriks Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus (KKEK). Esimene näitus toimus 1999. aasta sügisel, kuid esialgne programm jäi väga hektiliseks ja ebauhtlaseks. Toimusid SOS Lasteküla joonistuste näitused, mõned isiknäitused, Tallinna Graafikatriennaali noortenäitus jne. Hansapanga avalike suhete osakonna juhataja Kai Vahe pöördumine KKEK juhataja Sirje Helme poole oli tõukeks kindla programmi ja suunitlusega galerii loomisele. Kunstikeskus haaras võimalusest kinni, sest üheks KKEK sihiks oli meie kaasaegse kunsti aktiveerimine ja uute võimaluste loomine kunstnikele. Teisalt läks idee hästi kokku Hansapanga innovaatilisusele suunatud mõtteviisiga panganduses. Galerii põhimõtteks ei olnud rabada avalikkust eksperimentidega, vaid pigem pöörata tähelepanu kasvatuslikule eesmärgile – tuua head rahvusvahelist ja kodumaist kaasaegset kunsti külastajatele lähemale, õpetada neid kaasaegse kunstiga suhtlema, vaatama ja kogema. Alul oli üsna palju majasest küsitavust galerii vajalikkusest, olakehitust tuli näitustel tööde mitteõistmise tõttu tihti ette, aga ma arvan, et suhtumine kaasaegsesse kunsti muutus aastaga ja loodan, et sallivuse ja arusaamise suunas.

Kas sellest ajast algas kohe premeeritute eksponeerimine galeriis?

Esimene preemia läks Marko Laimrele 2000. aastal. Preemia tuli siis enne KKEK koor-

” Sirje Helme on väga hea (kunsti)poliitik, selle kõige paremas tähenduses.

dineeritud galeriid. See kestis ka galerii ajal ja kestab praegugi, mis on Eestis tegelikult vapustav fenomen. See näitab Hansapanga avatud mõtteviisi ja arusaama kultuurist kui normaalse ühiskonna toimimise ühest alustalast. Kiidaksin siin just tolaegse Hansapanga juhi Indrek Neivelti hoiakuid, mõistvust ja toetust. Preemia on aastate jooksul muutunud, tema tähtsus ja kaal üha kasvanud, preemiasumma tõusnud 50 000 kroonist 10 000 euroni ning geograafiliselt laienenud Eestist Läti ja Leetu, tänaseks ka Venemaale ja Rootsi.

Kuidas kujunesid need summad, mis kunstnikule tööde teostamiseks anti?

Galerii lepingus oli eelarve maht kindlaks määratud, seda ka summade osas tööde teostamiseks, kuid süsteem ei olnud nii jäik, et midagi oleks tegemata või kroon vajaka jäänud. KKEK oli ka ise abiks pisikulate katmisel – teenis ju galerii ka kunstikeskuse eesmärgi. Galerii ajaloos ei olnud palju uusi töid, rohkem oli tegemist tööde lõpuleviimise või juba valmis projektide või installatsioonide kohandamisega konkreetsesse ruumi (näiteks Sergei Štovi projekt “Abakus”, Ene-Liis Semperi videotööd, rühmituse F.F.F.F. näitus, Steina Vasulka projekt jt)

Kas kunstnikule oli ka töötasu?

Kunstnikutasu kui sellist eraldi ei olnud. Finantsiline toetus oli ikka eelkõige tööde teostamiseks ja galerii pind, installatsioonid, korraldus – see kõik oli tagatud ja garanteeris kunstnikule suhteliselt pingevaba õhkkonna näituse teostamiseks. Peale galerii tegevuse lõppu laienes preemia 2003. aastast Läti ja Leetu ning tõi kaasa selle, et premeeritu sai lisaks auhinnarahale õiguse

korraldada isiknäitused kõiges kolmes riigis.

Hansapangal oli ka oma kunstikollektsioon – kuidas need kaks asja omavahel seotud olid?

Tegelikult on need kaks täiesti erinevat asja. Ma ei ole siin päris õige inimene kollektsiooni kommenteerima, aga väga palju töid oli (on) paigutatud kontortite seintele ning ülevaate kollektsioonist võis saada pangakodulehelt.

Kuidas Hansapanga galerii programm kujunes?

Hansapanga galeriil oli oma nõukogu koosseisus: Sirje Helme, Jaan Toomik, Anders Härm, Liina Siib ja Kai Vahe Hansapanga esindajana, ning hiljem Riin Öng. Mina tegutsesin tegevjuhina. Algusest peale oli ühine seisukoht, et valitseks tasakaal väliskunsti ja eesti kunsti vahel. Seejärel tegid kõik omad ettepanekud kunstnike osas ning plaan vaieldi ja hääletati paika. Oli ka neid mõtteid, mis jäidki õhku, galerii eluaga sai enne otsa.

Galerii rahastamine toimus siis täielikult Hansapanga toetusest?

Enamus finantsidest tuli tõesti Hansapangalt, koostööd tegime ka teiste institutsioonidega nagu Soome Suursaatkond ja Leedu Suursaatkond. Kuid enamus tuli ikka pangalt ja kui veel liita n-ö galerii igapäevased ülalpidamiskulud, oli toetus kaasaegsele kunstile tolle aja kohta üsna mahukas. Aga samas oli galerii ju ka Hansapanga oma.

Kas Hansapank kasutas promotsooniks ka oma kanaleid?

Jah, muidugi, teavitust näitustest käis ka panga oma liine pidi, näiteks personaalpanganduse kaudu, ilmusid artiklid ajakirjas Spekter jne. Esimest

Hansapanga galerii näitused¹:

- ▶ ENE-LIIS SEMPER. Uued videod. 17.01.–23.02.2002
- ▶ DMITRI GUTOV, SERGEI ŠUTOV, VADIM ZAHHAROV. Ristumised. Moskva kaasaegne kunst. 1.–22.03.2002
- ▶ JÜRI OKAS. 4.04.–5.05.2002 (Rotermanni soolalaos)
- ▶ LAURA STASIULYTE, GEDIMINAS & NAMEDA URBONAS, VITA ZAMAN. Õppides ja lauldes. 16.05.–15.06.2002
- ▶ ANNE DANIELA SAALISTE & PAUL RODGERS, JAAN JAANISOO. 20.06.–20.07.2002
- ▶ LIINA SIIB. Klips! 25.07.–24.08.2002
- ▶ STEINA (USA) 28. august – 29.09.2002
- ▶ F.F.F.F. Meie igapäevane leib. 3.10.–9.11.2002
- ▶ 25 NOORT FOTOGRAAFI. Vaba voli. Kuraator Liina Siib. 13.11.–7.12.2002
- ▶ HANNA WESELIUS. Võimatud lupiinid. 11.12.2002–4.01.2003
- ▶ MARKO MÄETAMM. Tunded. 23.04.–24.05.2003 (Vaal galeriis)
- ▶ ARTURAS RAILA. Roll Over Museum. 27.02.–21.03.2004 (Rotermanni soolalaos)
- ▶ GINTS GABRNS. Tajumise saar. 11.03.–3.04.2005 (Rotermanni soolalaos)

Hansapanga ja Swedbanki preemiad

Marko Laimre (2000)
Ene-Liis Semper (2001)
Marko Mäetamm (2002)
Artūras Raila (2003)
Gints Gabrānsi (2004)

Mark Raidpere (2005)
Valdas Ozarinskas (2006)
Miks Mitrevics (2008)
Jonas Gasiūnas (2009)

” Kai Vahe oli Hansapanga sees hästi oluline kunsti eest seisja.

korda prooviti ATM-ides kunstireklaame, mis oli ikka väga “köva sõna”.

Kas selle galerii ajutine iseloom oli algusest peale teada või kuidas galerii tegevus üldse lõppes?

Koostööleping oli sõlmitud ühe aasta peale, sest oli teada, et panga ruumiprogrammis toimuvad muutused ja galerii pinda hakatakse kasutama teistel eesmärkidel. Muidugi lootsime, et see aeg lükkub kaugele tulevikku... Sellest hoolimata tegi pank kulutusi ruumi kohandamiseks näitusetevusele, soetades pimenduskardinad, suure valgusreklaami maja ette. Pärast lepingu lõppemist püüdsime leida uusi pindu väljapool Hansapanga peahoone, kuid see ebaõnnestus. Mustvalgelt said siis selgeks kõik tegelikud kulud, mis kaasnevad ühe galerii pidamisega – alates ruumi ümberehitustest või väikese laoruumi leidmi-

sest kuni rendi-, kütte-, elektri-, turvasüsteemideni, mis kõik ju eksisteerisid ka enne, kuid olid tookord galerii jaoks n-õ peidetud kujul kaetud, sest galerii asetses ju pangamajas.

Kas seoses Kumu valmimisega (kui KKEK-st läksid Kumusse üle nii Mare Pedanik kui Sirje Helme – toim) teie ja panga vahelised positsioonid kuidagi muutusid?

Üldiselt mitte. Sageli on mingi idee edasikandumise või püsivuse aluseks inimsuhted ja ühised arusaamad, mitte institutsioonid kui sellised. Selle projekti juures on tegemist heade energiatega koostumisega, mida algusest peale on meie poolt hoidnud Sirje Helme. Kui galerii tegevuse lõpetas, läks aktiivsus üle Hansapanga kunstipreemiale. Aga kuna galeriiruume enam polnud, sai 2002. aasta preemia laureaadi Marko Mäetamme tööde väljapanek 2003. aasta aprillis Vaal

galerii taasavamise esimeseks suureks näituseks. Seejärel kolisid preemianäitused Eesti Kunstimuuseumi näitustesali Rotermanni soolalaos. Kuni siis 2006. aastal valmis Kumu kunstimuuseum ja Hansapanga preemia sai endale uue partneri ja füüsilise pesa.

Kas omanike vahetuse järel Hansapangas midagi muutunud ei ole?

Ma arvan, et Sirje Helme, kes on ikkagi aastaid olnud ideeliselt selle projekti taga, on väga hea (kunsti)poliitik, selle kõige paremas tähenduses. Tema jaoks on harmoonilise ühiskonna arengu põhitõed ja prioriteedid paigas, see on tal lihtsalt veres. Ta oskab suhteid ja väärtusi hinnata ning hoida. Ja see arusaam on leidnud toetuspinna. Aga preemia areneb edasi ja otsib võimalusi, kuidas kõige ratsionaalsemal viisil edasi toimida. Tahaks talle küll soovida väga pikka iga.

¹ Vt <http://www.cca.ee/?id=11222>.

Meiliintervjuu Swedbanki turundusjuhi Maarja Võrguga, märts 2010

Maarin Mürk & Margaret Tali

Missugune on Swedbanga toetus kunstile 2008. ja 2009. aastal?

Swedbank panustas kunstitoetamise 2008. ja 2009. aastal kahel suunal:

- 1) Koostööleping Eesti Kunstimuuseumiga. Aktiivsem koostöö muuseumiga algas juba 2006. aastal. Meie toetus läheb kunstimuuseumi ajalehe Agent väljaandmiseks ja mõlemal aastal oleme toetanud kahte suurnäitust: 2008. aastal "Tegelikkuse sabotaaž. Sürrealism Euroopa fotokunsti 1922–1947"; 2009. aastal "Normandia maalijad".
- 2) Swedbanki kunstipreemia. Viimastel aastatel muutisime kunstipreemia kontseptsiooni oluliselt rahvusvahelisemaks, konkursiga liitusid Venemaa ja Rootsi kunstnikud ning ühe kunstniku näitusest arenes välja ühine näitus, kus olid esin-

datud kõikide riikide kunstnikud (Baltikum, Rootsi ja Venemaa).

Kuidas on tegevused võrreldes 2007. aastaga muutunud ja miks? Ja kas selle aja jooksul on kuidagi muutunud ka Swedbanki kunsti rahastamisega seotud prioriteetidid?

2007. aastaga võrreldes ei ole 2008. ja 2009. aastal suuri muutusi kunstivaldkonna toetamisel toonud.

Kas teiste pankade ilmumine kunstiinstitutsioonide rahastamise juurde on kunsti toetamist kuidagi mõjutanud?

Ma ei ole täpselt kursis, millistest teistest institutsioonidest jutt käib, aga see on loomulik, et kunstitoetajate ring laieneb. Meie toetustegevus põhimõtted lähtuvad meie organisatsiooni väärtustest ja soovist panustada valdkonda, mis loovad ühiskonnas muutusi.

Hansapanga galerii ja Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus

Hansapanga tulek kunstiväljale on kulgenud läbi erinevate etappide: filantroopiast igapäevase PR-töö loomuliku osani, mida pank praegu oma klientidele Kumu toetamise näitel kommenteerib. Kuid üks positiivseid näiteid varasest koostööst, mida tutvustasime, on Hansapanga galerii. See tegutses vaid ühe aasta jooksul (2002), olles panga esimeseks heas mõttes filantroopiliseks projektiks. Galerii eluiga jäi lühikeseks, kuid vaatamata sellele vaheldusid kõrgetasemelised kohalike ja väliskunstnike näitused kiirelt – oli näituseid, mis olid lahti vaid 2–3 nädalat. Kokku teostati ühe aasta jooksul kümme näitust (sh neli eesti kunstnike ja kaks väliskunstnike individuaalnäitust, lisaks kaks väliskunstnike ja kaks eesti kunstnike grupinäitust). Tähelepanuväärselt tolleaegses kontekstis tasuti kunstnikule ka tööde teostamise kulude eest. Õnnestunud sümbioos seisnes selles, et pank pakkus välja ruumid ja suurema osa rahastusest, Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus aga ekspertteadmiseid kaasaegsest kunstist. Kuigi mõlemale poolele oli algusest peale teada, et projekt jääb ajutiseks, on Hansapanga galerii näide kahe välja edukast ja tulemusrikkast koostööst.

Telefoniintervjuu Tallinna Kunstihoone eksintendandi Reiu Tüüriga, aprill 2010

Maarin Mürk & Margaret Tali

Kuidas iseloomustaksite kunstiinstitutsioonide ja erasektori vahelist koostööd Eestis?

Minu kogemuse järgi erasektor raha eriti anda ei taha, see kulub talvapäevade jmt asjade jaoks ära, aga materiaalselt toetust küll – nagu Saku õlletehas andis meile [Tallinna Kunstihoonele – toim] õlut näituse avamiseks jaoks nii palju kui tahtsime. Vastutasuks nad korraldasid kord aastas Kunstihoones peo, selline vahetus. Samamoodi oli ka Sadoliniga, mis andis meile värvi. Selliseid koostöid firmadega on olnud küll. Näiteks ADM Interactive tegi kodulehe – see oli ka sponsorlus ja firma tegi ka koolituse meie töötajatele. Meil oli veel üks sponsor Kiil & Ko, kes toetas veiniga. Aga maaletoojad, kes ise ei tooda – need ei taha väga anda.

Üks näide veel. Ühiselu trükikojast välja kasvanud trükikoja ostisid üles soome ärimehed ja pidid ära kaotama plakateid trükkimise. Kunstihoone trükib iga nädal ühe plakati ja see on päris kalliks läinud. Leppisime nendega kokku, et nad viivad selle ajaloolise pressikultuuritehasesse Polymer. Leidsime koos härra [Madis – toim] Mikoriga võimaluse press üles sõltida ja nad võtsid tööle Ljudmila, kes neid tähti eluaeg ladunud on. Tema siis nüüd laob ja plakateid trükatakse kõigile institutsioonidele. Erasektori toetus oli see, et nad andsid selle kaheksatunnise Victoria-nimelise Ida-Saksa pressi ja transportisid selle ise kohale, mis läks päris kalliks. Nende huvi oli, et nad saavad mingi muuseumi moodi asja, kuna neil on Eesti vanim trükikoda. Ent see võttis ka päris tükk aega jutustamist ja selgitamist, nad tahtsid seda ikka väga ära viia.¹

Aga kui paljude ettevõttega ma olen üldse üritanud kontakti võtta... Ega see Eestis veel eriti levinud tegevus ei ole. Võrreldes näiteks Taaniga, kus ma käinud olen – seal on traditsioon ikka palju sügavamalt juurdunud. Kogu ettevõtlus on toetamas kultuuri. Üks selline lõbusam näide Non Grata perioodist: ühel õpilasel ei olnud õppemaksuks raha, aga ta vend vedas puid Eestist välja ja kokkuvõttes maksis ta oma õppemaksu küttepuudes. Eestis on võimalik koostööd teha, aga ise tuleb selleks hästi palju teha.

Kuidas toetajaid hangitakse ja kuidas sünnivad kokkulepped? Kas otsitakse üles või peab pigem ise suhteid looma?

Mulle tundub, et see on väga loomulik protsess. Olen üritanud teha ametlikke sponsorkirju ja see ei tööta. Kõik käib ikkagi isikute baasil, kui on isiklik tuttav vms. Või kui ei ole päris tuttav, siis kellel on huvi selle vastu. Kodulehe sponsor oli mul vana tuttav ja ta helistas ise, et on huvitatud tegema. Saku ja Sadoliniga on see, et ma olen teinud nendega koostööd ka enne, Non Grata aegadel – juba vanad sisetallatud rajad. Sadolin on ju ka ajast aega kunsti toetanud, see on Taanist meile maale toodud tegevusmuster; Saku samamoodi kuulub ju Carlsbergile, kah taanlased. Seega võib toetamise algpõhjus olla ka väljapool Eestit – et milline see traditsioon on, millised põhimõtted on firmas võetud oluliseks prioriteediks.

Millest sõltub see, kas toetatakse institutsiooni või algatust püsivalt või siis pigem ühekordselt?

Näiteks Catering Service'iga tegime koos Lastehaigla Toetus-

fondi kasuks koos Haus galeriaga oksjoneid. Teenisime haigla ca 100 000 krooni ja sellel üritusel osales nende vana koostööpartner Catering Service. Mulle endale meeldib leida rohkem jätkusuutlikke toetajad ja seetõttu olen ka teinud panused just mitte lühiajalistele toetustele, vaid pikemaajalisele.

Kas lihtsam on olnud toetust leida eesti kunsti või rahvusvahelistele projektidele?

Rahvusvahelistel projektidel endil on tihti olnud fondid toetajateks, näiteks Phare. Aga üldiselt ei ole see väga määrav. Oluline on pigem see, kas institutsioon ise on vettpidav. Näiteks Saku puhul oligi oluline, et Kunstihoone on pika traditsiooniga näitusekoht ja see sobis nende imago jaoks.

Just nimelt turundusini-mestega on õige alustada läbirääkimisi, toetamine on ju alati kahepoolne. Nemand peavad saama vastu ka midagi, näiteks positiivset vastukaja – sellele ongi ju asi üles ehitatud, et nad ostavad endale head nime. See ei ole kõige odavam tee, aga see töötab. Normaalse ühiskonna on see üsna tugev hea tava.

Millised on eratoetajate ootused, mida nad peale nähtavuse veel vastu soovivad?

See jällegi oleneb... Ma mingil hetkel küll eeldasin, et nad kõik hirmsasti tahavad oma logo igale poole. Aga Kiil & Ko näiteks ei tahtnudki, nii et see sõltub hästi palju... Nemand tahtsidki lihtsalt toetada ja meil Anders Härmiga oli just mitmikute projekt [nn multipitseeritud kunstiteoste konkurssnäitus 2005. aasta lõpus – toim], kus nad toetasid konkreetselt seda, et teost teha mitmes eksemplaris ja peapremia oli ka nende poolt. Et olid küll ise maaletoojad, aga toetasid hoopis materjaliga.

” Mulle tundub, et see on kunstnike enda probleem samuti, et keegi ei vaevu tegelema väljapool oma kapsaaeda mitte millegagi.

¹ Reiu Tüür, Päästke unikaalne trükimasin! – kunst.ee 2004, nr 4, lk 45..

**Üks asi, mille kohta me tahtsi-
me küsida, on ka pidude kor-
raldamine kunstisaalides. See
on väga levinud praktika, mida
tuleb teha omafinantseerin-
gu katmiseks. Kuidas Tallinna
Kunstihoones sellega oli?**

See on kogu aeg olnud ja Anu Liivaku [töötas Kunstihoone intendantina aastatel 1991–2002 – toim] ajal oli isegi aktiivsem, kuna siis oli just kor-
da saanud ruum ja kõik saat-
konnad pidasid seal on üri-
tusi... See on nagu igasugu-
ne avaliku ruumi teenus, se-
da teevad kõik Kadrioru los-
sid ja Kumud ja kõik, see on
normaalne. Ma ei tea, kas se-
da nimetada toetuseks, see on
lihtsalt ruumi kasutus. Ruumi-
dudel ongi lihtsalt mitu kasu-
tust: üks on siis, kui käiak-
se näitusel ja teine funktsioon
on see, kui inimesed tulevad
ja korraldavad seal mingi et-
tevõtmise. Oli näiteks ettevõt-
mine, kui kõik Tallinna resto-
ranid ja gurmaanid tegid seal
kord aastas oma sööke. Selle
järgi saabki vaadata, kas te-
gemist on turundusürituse-
ga – vahel tehaksegi neid liht-
salt nullrendiga, näiteks Jazz-
kaare kontserdid, mille pu-
hul võtsime mingi hulga pile-
timaksu. See sõltub... Loomu-
likult ei saa võtta nii, et Jazz-
kaare kontsert ja mingi erafir-
ma, näiteks General Motorsi
pidu – tihtipeale korraldavad
neid hoopis mingid teised fir-
mad, näiteks Friends, kes kor-
raldab presidendi vastuvõtte ja
ka paljude firmade pidusid, nii
et tihti ei teagi, kes seal konk-
reetselt tegutseb. Ja see polegi
tähtis. Annad lihtsalt võtmed
selleks hetkeks ja nad mak-
savad jne. See on täiesti nor-
maalne tegevusmuster ja siin
ei ole midagi erilist.

**Kas nendel õhtutel jäävad
tööd seina peale? Et mõte on
ikkagi selles, et pakkuda eri-
list, natuke eksootilist kunsti-
keskkonda?**

Just-just, see on tihtipeale kas
boonus või jäetakse siis üri-
tus ära, kuna ei sobi näitus.
On olnud ka kogemusi, et plaa-
nitakse teha ja siis tuleb just
uus näitus, nad vaatavad üle
ja vaatavad, et see näitus nen-
de peo kontseptsiooniga kok-
ku ei sobi.

**” Inimesed
arvavad, et kõige
esimene peab
kohe näkkama,
aga ei ole nii –
tuleb ette võtta
sada firmat ja
neist üks näk-
kab.**

**Kuidas võiks defineerida Eesti
kontekstis metseeni, patroo-
ni ja sponsori rolli ja mis neid
omavahel eristab?**

Kiil & Ko oli metseen – ise hel-
listavad, ise tahavad. Sponsor
on see, kelle sa leiad, kes tahab
hirmsasti olla seina peal – Sa-
ku ja Sadolin, nende logod on
seinal ja plakatitel.

**Millised on peamised problee-
mid erarahastamise ja kunsti
toetamise süsteemis?**

Põhiprobleem on mõtle-
mises. Inimesed pole jõudnud
veel selleni, et mõtleksid ühis-
kondlikult. Eestis on ikka sel-
line natuke talumehe mentali-
teet, et kui oma firmal on töö-
tajaid mingi hulk, siis on ju-
ba raske leivakotti ära täita.
See, et sa noobililt toetad min-
gisugust lisaväärtust, kultuuri
– selleni jõuavad Eestis vä-
hesed. Võib-olla oli seda idea-
lismi rohkem vabariigi algu-
ses, sest ma mäletan, et kui
ma oma näitusele sponsoreid
leidsin, oli nagu lihtsam. Prae-
gu on läinud natuke lakoonili-
semaks.

**Kes peaks Eestis tegelema
erasektori harimisega kaas-
aegse kunsti ja jooksva kunsti-
tielu toetamise osas?**

Mina ei usu täiskasvanute
õpetamisesse, see tuleb aasta-
tega ja inimesed saavad liht-
salt aru, et kultuur on oluli-
ne osa elustiilist ja elukvali-
teedist. Lihtsalt võtab aega,
kuni need juurikad alla tule-
vad. Kõik on harjunud, et riik
nagunii kogub raha kokku
ja siis ise jagab seda; kõik on
niigi pahased, et seda maksu
inimestelt kogutakse, et miks
nad siis rahul ei ole, kui Kul-
tuurkapital juba toetab. Sel-
line mõtlemine on üsna levi-
nud. Kõik on harjunud näi-
teks meditsiini toetamise-
ga, aga et kunst ei anna sulle
midagi. Eesti kontekstis, kus
kunst ja teadus ei ole 50 aastat
olnud ühes linnas pärast Pal-
lase sulgemist, on teadusmaa-
ilm arenenud kunstist eraldi.
Nii et kõrge teaduskraadiga
inimesed julgevad öelda, et
neile kujutav kunst üldse kor-
da ei lähe. See on osa mentali-
teedist, et teatrisse ta võib-ol-
la satub, aga näituste tarbimi-
ne kui selline ei ole piisavalt

juurdunud mõtteviis. Ma olen
üritanud seda [näitustel käi-
mist – toim] oma sõprade seas
juurutada ja nõnda see [näi-
tuste külastamisharjumus –
toim] tegelikult tekibki.

Asi seisneb ka sektori rahas-
tamises. Kui vaadata näiteks
kultuuripoliitika raamatuid,
mis Brüsselis Eesti kohta väl-
ja on antud, siis eelarveridadel
on kujutav kunst 0,2 protsenti
ja see on hoopis erinev võrrel-
des teatri ja kontserditegevus-
ega. Pole rida, pole töötajad,
pole aparati, mis sektorisse
raha sisse tooks. Minu jaoks
on avalik ja erasektor omava-
hel seotud ja avalik sektor too-
dab imagot, mida erasektor os-
tab. Ja juhul kui ta seda ei too-
da, siis erasektor ei taha seda
ka osta.

**Kuidas toimub erasektori ja
riigi koostöö kunsti rahasta-
mises? Mõned asjad said juba
välja toodud, aga kuidas seda
võiks parandada?**

Kui riik hoiab palgal ooperi-
töötajad, siis Estonias on ca
700 täiskohaga töötajat – ne-
mad jaksavad rohkem karju-
da ka, et nüüd on näitlejatel ja
ma majas. Aga kunstisektoris
– kui üks kunstnik, Raul Meel
või Karl Nagel, võtab sõna, siis
kõik pigem irvitavad selle üle,
ka kunstnikud ise.

Ongi arvamus, et kunstisek-
tor on selline, mis ei vaja lisa-
tuge. Inglismaal on kujutava
kunsti toetus 25 protsenti, nii
et kui võrrelda Eestit teiste tsi-
viliseeritud riikidega, siis 0,2
protsenti ikka päris normaals-
ne ei ole.

Mulle tundub, et see on
kunstnike enda probleem sa-
muti, et keegi ei vaevu tegelema
väljapool oma kapsaaeda mitte
millegagi. See on seesama ta-
lupojamõistus – nii kunstnike
kui kultuurikorraldajate hul-
gas. Oma ego teema Eesti ühis-
konnas: ühiskondlikku mõtle-
mist ei ole veel juurdunud. On
mõned entusiastid ja asjad käi-
vadki entusiastide najal. Sama
on ka firmades: kui on näi-
teks Sadolinis üks entusiast,
kes teeb kalendrit jne, siis te-
ma peal ongi see, et firma toe-
tab kunsti. Sadolin on muidu-
gi ka Taani firma ja seal firmas
on üldiselt sellised printsipi-
bid, et toetatakse, kui inimestel on

sellised huvid ja initsiatiivid. Mingis muus ettevõttes see võib-olla poleks nii lihtne.

Aga toetatakse peamiselt suuremaid institutsioone ikkagi?

Ei, ma üldse ei ütleks nõnda. Ma olen kunstnikuna saanud väga hästi oma näitustele toetajaid: Canon Overall, Liviko – toetavad galerii üüri vms. Non Gratal olid ka toetajad – väga väiksed üritused, aga said ikka. Pärnu Õlu näiteks ja kõik kohalikud firmad. Väikseid on isegi lihtsalt toetada, sest neile ei pea palju andma. Selliseid üheprojektitoetuseid on isegi kergem saada kui leida sellist sponsorit, kes annaks sulle nii palju värvi või õlut kui sul lub. Suhe suurtoetajatega on peaaegu nagu paarisuhe. Väiksemaid toetuseid antakse kergema käega.

Ühesõnaga ka väiksematel omaalgatustel tuleb lihtsalt julgelt ühendust võtta?

Jah, see on kodutöö. Tuleb võtta telefon või jalad selga ja helistada läbi neid turundusosakondi. Või käia ja rääkida inimestega. Inimesed arvavad, et kõige esimene peab kohe näkama, aga ei ole nii – tuleb ette võtta sada firmat ja neist üks näkkab. See on raske töö ja väga tänamatu. Sinu peale vaadatakse hoopis teisiti, kui sa lähed midagi ostma ja hoopis teise pilguga, kui sa lähed tahtma sponsortoetust. Ja seda ei ole kõik võimalised taluma, eriti kui sa oled kunstnik ja tundlik isiksus. See eeldab pragmaatilist mõtteviisi ja töö tegemist, mida ka paljud ei viitsi teha. Tundub, et parem on kiruda, et ei anta toetust.

Aga üldiselt ma arvan, et meil ei ole see seis hullem kui näiteks Soomes, kus riigipoolse toetamise süsteem on samamoodi elanud domineeriv võrreldes erasektoriga. Kui vaadata, mis ümberringi toimub Lätis ja Soomes, siis pole meil põhjust nuriseda, tuleb tööd teha. Mõtteviis võiks alati parem olla, aga see tekib ajaga, mingit võluviisa siin pole. Ainult aeg ja töö, hästi lihtsad märksõnad. Ja see töö peaks olema tasustatud kas riigi poolt või kuskilt avalikust sektorist.

” Mõtteviis võiks alati parem olla, aga see tekib ajaga, mingit võluviisa siin pole. Ainult aeg ja töö, hästi lihtsad märksõnad.

Väljavõte kunstnik Sandra Jõgeva blogist (<http://parimadaastad.blogspot.com/>), 31. detsember 2007 (kirjaviis muutmata – toim)

Osalesin V, T ja A korraldataval *performance'i workshop'il*, mis toimus Kunstihoones ja mis oli mõeldud kindlustusfirma töötajatele ja klientidele. Nagu jõulukink firma poolt või nii. Peo asemel oli Kunstihoone täis A masinaid ja osaliselt kaetud musta kilega kaks tervet siga ja seapead. Vann täis verd. Tegevuskunsti ajaloost pärit elemendid ja aktsioonid, milles osalesid siis need ülikondades kinnisvaratöötajad. Ja nende poolpidulikult riides naissoost kolleegid. Osad olid A masinatel, üks õmbles kahte seapead kokku, teine istus oma mustas ülikonnas verevannis (ja jõi ja lärmas), kolmas laulis pikka aega järjest tõsisel ilmel ja ilusa koolitatud häälega “Püha ööd”, kusjuures neljas kuni kolmekümne kaheksas teda tooreste munadega loopisid, kolmekümne üheksandat mähiti marlisse, neljakümnendat värviti, kui ta postamendil skulptuurina seisis, valgeks. Kokku 100 osavõtjat. Osad olid mingiks hetkeks purjus ja käitusid nagu Õllesummeril, osad võtsid asja tõsiselt. Nagu see laulja või kaks kinnisvarakindlustajat, kes Cnopti kuulsast pudelipurustamisaktsioonist *cover'i* tegid. Vastu üksteise päid. See hetk tekkis ootamatu vaikusmoment – ma arvan, et reaalne füüsiline oht ja õhus lendavad klaasikillud tekitavad juuresviibijate tahtmatut, alateadlikku respekti nii esinejate kui olukorra vastu.

Muidu, mõtlesin, võis osadel osalejatel jääda õhtust hägune mälestus kui lõbusast lagastamisest Kunstihoones. Mälestus, mis aktiveerub iga kord, kui nad sina Arraku maale ülevaatenäitusel vaatama lähevad. Kuigi kindlasti mitte kõigil. Nagu öeldud, mu lemmik-kinnisvarakindlustaja oli pühenud oma osasse sisse elanud laulja.

Kui poolteise tunnine koolitus oli läbi ja nad V käest intensiivkursust kinnitava diplomi kätte olid saanud, läks kogu see kamp Kukusse jooma. Mina olin Marina Abramoviči ja Valie Export. Esimeselt oli järgi tehtud see värv, kus näituseruumi sisenejad lähevad läbi kitsa värava, kus ühel pool on mees ja teisel pool naine (loomulikult ei olnud me alasti). Kinnisvaradaamid hõõrusid end vastu kena noormeest mu vastas ning kinnisvaremehed hoidsid rohkem minu poole. Aga Valie Export tegi kunagi sellise perfoka, et tal oli kast, läbi mille ta rindu katsuda sai. Mina katsin enda kasti musta samet-draperiiga. Edasi piirdun kommentaaridega.

“Ei, tänan.” – “Tule, katsu sekretäri rindu!” (originaalperfokas oli selja peal silt “Sekretär”) – “Mida sa pakud sealt kastist? Oih, ongi päris!” – “Mul on kodus selleks inime olemas!” – “Vaata, ma sain kasti seest tissipildi!” – “Sa vaatad mind nii kurja näoga...” Vaatasingi. Ikkagi klassikaline feminism. Mis omakorda tundub mulle viimase ajal kuidagi väga... armas. Nagu vana ja luitunud, aga kunagi hoole ja armastusega tehtud mänguasi, mille abil on paljud suureks saanud. Kuidas see oligi – otsida sealt, kust keegi enam midagi loota ei leia?

” Osadel osalejatel võis jääda õhtust hägune mälestus kui lõbusast lagastamisest Kunstihoones.

Kaja Kaasiku ettekande üleskirjutus kunsti rahastamise mõttepargist, 2008

Kaja Kaasik on tegutsenud 1995–2002 Sadolini reklaamijuhina, peale seda jätkab koostööd lepingulise projektijuhina

Selleks, et ühes ettevõttes oleks kunstihuvi, on vaja vaid paari inimest. Kui ettevõttes puudub igasugune kunstihuvi, siis minu kogemuse põhjal mingisugust kunstiga tegelemist ei tule. Sadolini rahvusvahelises nõukogus oli kunstikogu loomise ajal 1990. aastate alguses kaks kunstihuvilist rootsi härrat, kes nägid rubla kukkudes, et kunsti on võimalik Eestis väga hea hinnaga osta ning soetasid seemnena 18–19 õlimaalist koosneva kunstikogu. See kogu jäi seisma kuni 1995. aastani, mil otsustasime, et kunstikogu oleks vaja täiendada.

Nii sai alguse projekt “Värv kui kunst”, mille kirjutasime kohe põhjalikult läbi, vältimaks edaspidist meelevaldset ja stiihilist tegevust. Nagu projekti nimigi näitab, nähakse Sadolini kunstiprojektis suurt seost teose tehnilise värvipoolle ja kunstipoolle vahel. Kunstipreemia väljaandmine pole otseselt maailmaparandav projekt – sihtgrupiks on eelkõige Sadolini töötajad ja need 150 inimest teavad kunstist nüüd palju enam kui 15 aastat tagasi. Sadolinis on ka kunstiraamatute avalik kogu ning uue raamatu lisandumisel olen alati saatnud meili teel kõigile töötajatele tutvustuse. Terve kolleksioon on eksponeeritud büroo seintel, juures korralikud sildid ja info, mis lisab kontoriinimese silmis asjale jumat. 2000. aastal anti kogu põhjal välja eesti- ja inglisekeelse kataloog, mis jagati kingituseks siin ja teistes Sadolini kontsernimaades. Viis aastat hiljem tehti kataloogile uus tiraaž.

Peamine liin Sadolini kunstitegevuse juures on olnud tõeliselt elujõuline kunstipreemia projekt. Valitud kunstnikule eraldatakse preemia, trükitakse kalender ning püütak-

” Selleks, et ühes ettevõttes oleks kunstihuvi, on vaja vaid paari inimest. Kui igasugune kunstihuvi puudub, siis mingisugust kunstiga tegelemist ei tule.

” Sadolini kolleksioon sihtgrupiks on eelkõige Sadolini töötajad ja need 150 inimest teavad kunstist nüüd palju enam kui 15 aastat tagasi.

se koos leida koostööväljundeid, mis oleksid kasulikud nii kunstnikule kui ka Sadolinile. Kõige keerulisem oli esimesel aastal Agur Kruusinguga. Töötajad seisid kurvalt abstraktse pildi ees ja uurisid, mida see ikkagi endast kujutab... Kui avanes võimalus kohtuda autori-ga, siis küsiti, et millal ta otsustas, et pilt on valmis... Hommikul tööle jõudes kuulsin elavat diskussiooni, miks sellise ja ma eest ometi 10 000 krooni maksta, kui on ilmselge, et igaüks suudab õhtu jooksul taolisi kasvõi 5 meisterdada... Kümme aastat tagasi olin ma tunduvalt emotsionaalsem ja kogenumatum ning asusin kohe agaralt selgitama, miks see võimalik ei ole – väga väsitav projekt! Nüüdseks on 15 aastaga Sadolini töötajatele “mitte nii ilus” kunst ometi üha omasemaks muutunud.

Esimesed kolm aastat palusin kunstniku valikuks nõu Maalikunstnike Liidust, Vabagraafikute Liidust, erinevatest galeriidest ja mujalt niisugustest ühendustest. Panin kokku tutvustavad materjalid ja nõukogu tuli kokku ning arutas. Otsustamine oli üsna meelevaldne. Näiteks: nüüd valime Vano Allsalu – ta on selline jõuline ja värviline! Kunstiringkondades kohtas sellele valikuprintsiibile ka palju vastuseisu, kuid mina jäin endale kindlaks. Kuna suur firma on valmis toetama väga kallid kalendri väljaandmist ning annab välja ka preemia, siis peab see firma saama ise otsustada, kellele ta selle annab. Tõsi, mõned kokkulepped meil siiski olid: toetust ei anta tutvuse alusel ja preemiat ei anta kellelegi sellepärast, et tal on ilusad lillepildid.

Urmas Viigi preemiaga oli taas kord pahandus. Inimesed

on emotsionaalsed ja juhtus niisugune õnnetus, et tahtsin preemia üle anda Kunstnike Liidu kevadnäitusel ja EKL-i president ütles avakõnes, et Sadolin, kes siin ise proovib mingit kunstipreemiat ellu kutsuda, on maalikunsti preemia seekord andnud hoopis graafikule. See oli väga, millele järgnes skandaal – me polnud kunagi mõelnud oma projekti maalikunstipreemiana. Algusest peale oli plaan valida ka teisi. Solvumine Sadolini poolt oli nii suur, et otsustati, et sellist projekti ei pea ju üldse vedamagi ning järgmisel aastal valiti hoopis ühe tudengi restaureeritud 12 Tartu ust. Aga sellest kalendrist sai tagasihoidlik nikerdis, millest keegi eriti ei pidanud ning see oli hea võimalus tulla esialgse projekti juurde tagasi. Igal aastal on ka suhted premeeritute-ga olnud erinevad – mõnega on see väga lähedane (näiteks Urmas Muru), mõnega lihtsalt viisakas. Valitud kunstnik on juhatuse kokkusaamisel saanud ennast lähemalt tutvustada, et tekiks inimlik kontakt.

Viimastel aastatel oli tunda väikest jahtumist ning ma pakkingi välja mõned ideed, kuidas jätkata. Nõukogu poolt kinnitati variant, et hakkame tutvustama väliseesti kunstnikke. Sellest aastast [2008–toim.] kadus kunstipreemia ära, alles jäi ainult kalender. Mitu korda on olnud mõte ka Läti ja Leedu kunstnikele preemiat anda – Eesti on tegelikult Sadolini kõige väiksem turg, hoopis Venemaa ja Ukraina on need kohad, kus peaks vedama marketingiprojekte. Mina isiklikult olin selle vastu, et Läti üksus annaks preemia läti kunstnikule, sest nii oleksime meie oma kunstiprojekti kaotanud. Jäigi nii, et Eesti üksus annab

preemiat maadesse, kus on Sadolini kontsernid.

Kunstipreemia ja kunstikalendrid läksid oma rada, kuid toetavaid tegevusi on veelgi. Samal ajal kutsuti ellu üritus, kus kohtuvad suurimad müüjad Venemaalt, Ukrainast, Lätist, Leedust jne. Nende "võistlevate turgude" auhinnaks on olnud 11 aastat erinevad Tiiu Kirsipuu skulptuurid. Kingitused, mida on vaja juhatusel täiendavalt teha, on reeglina kunstikingitused, vältimaks olukorda, et juhatuse liige läheb lähimasse bensiinijaama ja ostab äripartnerile kingiks suure viski. Selleks on väikesed pildid, mis on Sadolini poolt spetsiaalselt tellitud väärrikaks kingituseks. Rahaliselt spondeerib Sadolin harva, küll aga spondeeritakse värviga. Ma ei tea ühtegi korda, kui näiteks galeriidele oleks ära öeldud. Kui on kellelgi vaja olnud värvi, siis seda on ka toetatud. Töötajad on samas õppinud, et kunst ei pea alati olema ilus, pildi peal ei pea olema kujutatud ilusat inimest, lilli või merd. Samuti oli Sadolini kunstipreemiade laureaate tööde näitus Kumus oli töötajatele hea üllatus, et need [Sadolini kunstikogu – toim] pildid on nii vägevad.

Mida võiks Sadolini kogemusest õppida? Õppisin kunagi näitejuhiks, minu jaoks on see projekt olnud koht, kus ma olen saanud õpitud eriala kasutada. Kunstnikega suheldes olen äriinimene ja äriinimestega suheldes kunstiinimene ja te ei kujuta ette, kui suur ümberkehastumine see on. Oma galerii juhtimise (Galerii Sammas, 1993–1995) perioodist mäletan ma, et põhiliseks kunstiostu kriteeriumiks oli hind. Mulle tundub, et täna oleme jõudnud järgmisesse

” Kunstnikud ei ole läbi mõelnud seda, kuidas teavitada ettevõtjat, et kuidas tellida endale näiteks korralikud auhinnad või osta kontorisse mõni kunstiteos.”

etappi – pole enam suhtumist, et “kas sa saaksid mulle sebita mingi odava asja”. Minu meelest peaks kunstnik täna juba julgema öelda, et kui te tahate osta minu pilti, siis palun pöörduge selle galerii või selle isiku poole, tema korraldab minu asju, ning talle ebasoodsaid lepinguid mitte sõlmima. Kõik on suhtumise küsimus. Kui firmal on kunstihuvi ja nad soovivad teha oma kingitusi taies- te näol, siis on alati võimalik läbi rääkida.

Ma arvan, et kunstiprojektide juures peab olema inimene, kes suudabki kehastuda kontoritöötajast kunstiinimeseks ja vastupidi. Kutsun teid üles mõtlema sellele, et teavitamises on tohutu jõud. Mulle tundub, et kunstnikud ei ole läbi mõelnud seda organisatsioonilist külge, kuidas ettevõtjat teavitada, kuidas on võimalik tellida endale näiteks korralikud auhinnad või osta kontorisse mõni kunstiteos. Paljud ei oskagi siiani lihtsalt paremat tahta.

Üles kirjutanud Maarin Mürk & Margaret Tali.

- ▶ 1990. aastal pandi alus Sadolini kunstikogule
- ▶ 1995. aastal algas projekt “Värv kui kunst”
- ▶ 1996. aastal algas kunstipreemia ja kunstikalender väljaandmine
- ▶ 2000. ja 2005. aastal anti välja kunstikogu kataloog
- ▶ 2007. aastal kunstikogu näitus ja kontseptsiooni värskendamine

Sadolini kunstikogu koosneb: 23 graafikateost; 21 suurt õlimaali; 4 teost Eesti kunstiklassikast; 3 skulptuuri; 1 kollaaž (KOKKU 51 teost)

Sadolini kunstipreemiaga on pärjatud:

- 2007 Ado Lill
- 2006 Jüri Kask
- 2005 Eve Kask
- 2004 Marko Mäetamm
- 2003 Jaan Elken
- 2002 projekt “12 Tartu ust”
- 2001 Urmas Muru
- 2000 Urmas Viik
- 1999 Kaido Ole
- 1998 Vano Allsalu
- 1997 Mall Nukke
- 1996 Agur Kruusing

Muud Sadolini tegevused sponsorina: kunstikingitused suurklientidele ja partneritele; 2007. aastal Sadolini juubeli ajal korraldati näitus Kumus; kunstiraamatute publitseerimine; Marko Mäetammelt tellitud karupildiga hiiglaslik plagu Raplas; värvisponsorlus mitmete galeriidele-institutsioonidele ja kunstnikele.

Intervjuu Eesti Kunsti Toetusfondi tegevjuhi Helen Sirbiga, 1. aprill 2010

Maarin Mürk & Margaret Tali

Kuidas sattusid tegelema Eesti Kunsti Toetusfondiga (EKT)?

Olen õppinud kujunduskunsti, töötanud moe alal, ürituste korraldamisega tegelenud jne. Sellepärast pakkumine tuligi, et mul on kunsti tagapõhi, kuid olen tegelenud ürituste korraldamisega. Fondi eelmine tegevjuht lõpetas aasta tagasi ja vahepeal ongi olnud üsna vaikne. Minu ülesanne on nüüd fondi tegevusele elu jälle sisse puhuda, hakata aktiivsemalt üritusi korraldama ja raha kokku panema.

Millised on sinu tööülesanded?

Fond koosneb tegevjuhist ja nõukogust, kuid nende põhitöö on ju hoopis teine. Siis ongi vaja kedagi, kes kõik selle kokku seoks ja fondi tegevust korraldaks.

Millal ETK loodi ja millise eesmärgiga?

Loodi 2002. aastal ning selliste kunstihuviliste nagu Jüri Englbrecht, Ain Hanschmidt ja Hannes Tamjärv, Andrus Reinsoo, Tarmo Sumberg, Aimar Jugaste, Epp Kiviaed, Rain Lõhmus, Paul Varul poolt. Eesmärgiks oli Eesti kunsti kuldvara taastamine ja säilitamine. See on siia maani põhieesmärk, mille jaoks on vaja leida erinevaid vahendeid ning genereerida ideid, kuidas see raha sinna taha tekiks.

Kuidas see raha sinna "taha tekib", s.t kuidas fond toimib?

Seni on korraldatud erinevaid oksjoneid ja üritusi; kogutud näiteks heategevuslikus korras kokku mingid tööd, mis on läinud oksjonile. Firmade ja eraisikute toetused... Aastate jooksul oleme suutnud koguda ligi miljon krooni.

Kas nad ise leiavad võimalusi või tegevjuht pöördub konkreetselt kellegi poole?

Pigem see teine variant.

Milline on erasektori valmidus üldse sellises algatuses kaasa lüüa?

Kuna fookus on kunsti kuldvaral, siis olemeegi välja kuulutanud muuseumidele konkursi, kus saavad osaleda kõik alates Kumust kuni väikeste maakonnamuuseumideni. Nemad panevad kokku info, millised on teosed, mida tasuks restaureerida. Saabunud pakkumiste vahel valime välja mingi teose, mille puhul tundub, et sooviksime toetada. Seejärel hakkame leidma vahendeid, mis on siis minu ülesanne. Meil on plaanis asutada ka nn toetajate kogu, millega kunstihuvilised, kes on nõus toetama, saavad liituda. Samuti on praegu otsimisel nn kuldsponsor, mis oleks mõni suur firma, kes suudaks juba suuremate summadega asjale öla alla panna.

Kui teile laekuvad ettepanekud, siis kuidas te nende vahel valiku teete: kas see on nõukogu subjektiivne otsus või kaasate ka kunstieksperte?

Kindlasti on arvamusi ka restaureeritelt, kogu kompott ikkagi – mis seisus see töö on, kui palju sinna raha kuluks, kui palju oleks vaja spetsiifilisi vahendeid jne.

Kas väiksematel muuseumidel on üldse lootust saada välja

” Heategevuslikke kalendreid on tõesti igal aastal toodetud, hind on olnud kuni 500 krooni, mis lisaks kulule sisaldas ka toetussumma.”

valitud – ilmselt avaldab nõukogu liikmetele, kes igapäevaselt kunstiga ei tegele, rohkem muljet ikka kunsti kuldvara, mida on ju põhiliselt Eesti Kunstimuseumi (EKM) kogudes. Enamik töid, mida praeguseks on taastatud, ongi olnud ju sealt kogudest?

Suur osa kindlasti, eriti kuna fondi algusaegadel oli see EKM-iga tihedamalt seotud. Aga nüüd kindlasti on mõtet väiksematel muuseumidel ka proovida – praegugi on töös mõned projektid, mille autorid on päris vähetuntud, ent baltisaksa päritolu. Suurnimed on ka plaanis, aga olgem ausad, enamik selliseid töid on juba restaureeritud, neid suuri nimesid enam nii palju järel polegi.

Aga ikkagi, kuidas raha fondi laekub? Oleme kuulnud, et on tehtud näiteks kalendreid, mida ostetakse? Või on mingid fundraising-õhtusöögid?

Heategevuslikke kalendreid on tõesti igal aastal toodetud, hind on olnud kuni 500 krooni, mis lisaks kulule sisaldas ka toetussumma. Aga ma räägiks pigem sellest, mida on plaanis teha, sest skeem on ka just värskest läbi vaadatud ja uuendatud. Toetajatekogu eesmärk olekski, et hakkame korraldama erinevaid üritusi, näituseid, *artist talk*'e, kuhu toetajatekogu inimesed oleksid siis kutsutud. Me ei taha siiski, et see läheks täpselt samasse võtmesse nagu EKM-i Kunstisõprade Selts, mis on kohati oma tegevuses sarnane, kuid eesmärgid on erinevaid.

Kus ja kellega koostöös see uute ürituste korraldamine toimub?

Püsivat ruumi me ei vaja, sõltub konkreetselt üritusest. Oleme teinud kunsti tutvustavaid üritusi nii Tallinna kui Tartu muuseumides, galeriides, mis on väga teretulnud, et kunstnikud saadaksid meile infot enda tege-

üks nõukogu liige on ka selle omanik.

Kas EKT profiil on Eestis ainulaadne või on teil mingeid eeskujusid välismaal?

Eestis see on ainulaadne – erakapitalil põhinev fond ja nõukogu liikmed leiavad mooduseid, kuidas toetusi saada, mitte nii, et igaüks käib lihtsalt raha välja. Erinevus Kunstisõprade Seltsiga on see, et selle liikmed maksavad aastamaksu ja siis on suuremad toetajad nagu Enn Kunila näiteks. Ja vastutasuks korraldatakse neile pidevalt üritusi ning nad saavad kutseid avamistele jne. Meil ei ole see ürituste osa põhiline, kuigi nüüd üritame olla rohkem aktiivsemad.

Kas fondi tähelepanu on ainult kunstiklassikal või on plaan hakata mingil hetkel tegelema ka kaasaegse kunstiga? Mainisid *artist talk*'e ning koostööd galeriidega ja see juba iseenesest tekitab seose jooksva kunstieluga.

Kuna mina panin kokku uue tegevusplaani, siis ilmselt selle kaudu tulebki rohkem kaasaegse kunstiga tegelemist sisse, sest just see on valdkond, milles ma end kõige kodusemalt tunnen. Praegu ongi laual paar suuremat projekti, mis tooksid sisse noorte kunstnike ja kaasaegse kunsti kaasmise. Tänapäeva noor kunst on homme kuldvara. Lisaks on täiesti omaette teema kaasaegse kunsti säilitamine ja restaureerimine; sellele tahaks ka tähelepanu pöörata

Kuidas saaksid kunstnikud ja institutsioonid enda vastu EKT huvi äratada?

Kindlasti võiks ühendust võtta. Lähiajal valmib uus koduleht ja on plaanis hakata seda aktiivselt uudistega täiendama, plaanis on ka oma uudiskiri. Nii et igaüks info on väga teretulnud, et kunstnikud saadaksid meile infot enda tege-

”**Heategevuslike kalendreid on tõesti igal aastal toodetud, hind on olnud kuni 500 krooni, mis lisaks kulule sisaldas ka toetussumma.**”

miste kohta ja meie saaksime seda kajastada.

Kas EKT-l on plaanis ka näiteks stipendiumid kunstnikele, ostud, oma kollektiooni või oma galerii loomine?

Stipendiumide osas on küll plaan, aga need puudutavad rohkem spetsiifilist restaureerimist jms juurdeõppeid. Samas ei ole see absoluutselt välistatud, et asi võiks sarnaspoole liikuda. Oma kollektiooni loomist ei ole hetkeseisuga plaanis, kuigi üks aspekt, mille peale oleme mõelnud, on ostud. Et osta näiteks väliseesti ringkondadelt – kes tahaksid osta või annetada, aga see läheks konkreetselt mitte juba meile, vaid meie kaudu mõnele muuseumile.

Kuidas nõukogu vahetub – kas ollakse lihtsalt nii kaua kui on jaksu ja tahtmist ning siis soovitatakse enda asemele keegi, kelle nõukogu heaks kiidab?

Jah, ongi selline roteerumine, tänaseks on pea kolmandik liikmetest uuenenud. Kui inimene näeb ära, et see etapp tema ühiskondlikus elus on ammendunud, enam pole aega fondiga tegeleda ja koosolekutel käia ei saa, siis on hea tava soovitada endale järeltulija. Selline käendamise mudel on edukalt toimunud.

Kui palju aega ja energiat EKT oma nõukogu liikmetelt nõuab – kui tihti on koosolekud ja üritused jne?

Tegevjuhid on seni olnud poole kohaga ja üks see oli ka üks põhjuseid, mis aktiivsus natuke soiku jäi. Mina olen nüüd sellest aastast täiskohaga, täht-

ajatu lepinguga ja see ongi nüüd põhitoo, mida ma teen. Nõukogu saab kokku iga paari kuu tagant, kui õnnestub. Kui ei õnnestu, siis saavad töögrupid omavahel kokku. Meil on oma meililist, mille kaudu me peamiselt suhtleme.

Mida toetajaliikmed vastu ootavad ja miks nad sellega üldse tegelevad?

Nad tunnevad ilmselgelt huvi eesti kunsti ja selle säilitamise vastu. Kui siin heas mõttes rääkida omakasust, siis võib kasutada mõistet enesehari mine, kuivõrd kõik liikmed on kultuurihuvilised. Ja üks vastu ootavad nad fondi suuremat võimekust, sellise kodaniku algatuse nähtavat tuge kunstifäärile, mis on ju püsivalt alarahastatud. Üldse on Eestis heategevuslik mõte ja veel rohkem tegu ise alles lapsekingades, seepärast on avalikkuse, sh meedia mõistev suhtumine siin väga oluline, seda poolt kavatseme kindlasti edasi arendada.

Kuulates praegu juttu uue hoo sisseandmisest ja restruktureerimisest, siis plaanite seda kõike majandussituatsioonis, milles üldiselt arvatakse, et kunsti toetamine peab jääma tahaplaanile muude pakilistate asjade kõrval.

Ma ei ütlegi, et see kerge ülesanne oleks. Läbirääkimised käivad, aga need rahad, mis potentsiaalsetel toetajatel välja oleks käia, on hetkel hoopis teised. Siin ongi vaja väga nupukalt tegutseda ja genereerida skeemid, mis sobiksid antud majandusolukorda.

Tulevikuperspektiiv või ideaal-EKT? Milline võiks olla selle positsioon kunstiväljal?

Ideaalne oleme leidnud rohkelt toetajaid nii eraisikute kui firmade näol, kelle toetusel saame oma asja ajada. Kindlasti tahame leida toetajaid väliseesti ringkondadest ja teha koostööd välissaatkondadega. Positsioon kunstimaastikul võiks olla ikkagi laias laastus (ainus) suur erafond, kes aktiivselt tegeleb kunstiklassika taastamise ja säilitamisega. Et fond oleks teada, tuntud ja tunnustatud. Ja kindlasti, et ka kaas-aegse kunsti moment oleks sinna integreeritud.

Eesti Kunstimuseumi Kunstisõprade Selts

Loodi Eesti Kunstimuseumi juurde sügisel 2007, eesmärgiga koondada eri eluvaldkondade esindajatest kunsti- ja kultuurisõpru ning et luua läbi oma tegevuse muuseumile lisaväärtusi. Seltsis on eraldi Kunstipatroonide Kogu, mis koondab suuremaid toetajaid. Saadud toetustest ja liikmete aastamaksust täiendatakse eelkõige Eesti Kunstimuseumi kogusid. Samuti korraldatakse kunstiprojekte, konverentse, loenguid, tuluüritusi, arendatakse kirjastustegevust, antakse abirahasid ja stipendiume. Kunstisõprade Seltsi viieliikmeline juhatus asutamiskoosolekul: Enn Kunila, Kai-Riin Meri, Sven-Alur Reinans, Tarmo Saaret, Kersti Tiik. Kunstisõprade Seltsiga saab liituda iga huviline, saates Eesti Kunstimuseumi Sõprade Seltsi juhatusele avalduse ning tasudes liikmemaksu, mis on eraisikule 500 ning juriidilisele isikule 5000 krooni aastas.

Eesti Kunstimuseumi Kunstisõprade Seltsi kroonikat (2008)¹:

- 20. mail toimus seltsi igakuine koosviibimine Adamson-Ericu muuseumis, kus näitusel “Iluraam-raami ilu” pidas loengu Eesti Kunstimuseumi restauraator Alar Nurkse. Räägiti raami lugu, materjalist ja kaunistusvõtetest, teoste väärikusest, eksponeerimisest ja hoidmisest ning kaasaegsest raamivõttestikust.
- 11. märtsil kohtusid kunstisõbrad Niguliste muuseumis, et tutvuda Tarmo Saareti juhtimisel näitusega “Kirikukeljad Eestis”. Lisaks andsid väikese kontserdi Tiit Kiik (orel) ja sopran Veera Taleš. Kevadkuu puhul sai iga seltsi liige kingituseks pisikeseks üllatusmuna.
- 10. detsembril esitleti Kumus AS Eesti Post ja Kunstimuseumi Kunstisõprade Seltsi koostöös Euroopa Aasta Muuseumi tiitli auks pühendatud tervikasja. Kunstimuseumi Kunstisõprade Selts otsustas Kumu Euroopa Aasta Muuseumi tiitli jäädvustada erikujundusega postkaardi ja -margi väljaandmisega, millega selts omalt poolt aitab kaasa muuseumi ja selle kogude laiemale tutvustamisele. Tervikasja kujundas kunstnik Lembit Lõhmus, kes jagas esitlusel ka autogramme. Tervikasja tiraaž on 3500 eksemplari ja hind 13 krooni ning selle postimaks on tasuta kõikidesse maadesse saatmisel. Tervikasja margi osa on pühendatud Kumu kunstimuseumi Euroopa Aasta Muuseum 2008 tiitlile, postkaardi osa ehib repro Eesti kunstiklassika meistri Konrad Mägi Kumus eksponeeritavast maalist “Maastik punase pilvega”. See on ainus Eesti autori töö, mille Euroopa kunstiekspertid on valinud kogumikku “1001 maali, mida elu jaoksul peab nägema”.
- 4. novembril tähistas kunstiüldsus Kumule Euroopa Aasta Muuseum 2008 tiitli omistamist. Kumu Euroopa aasta muuseumi tiitli tunnustamiseks andis Eesti Kunstimuseumi Kunstisõprade Selts muuseumile üle oma esimese kunstiannetuse, eesti kunstiklassikasse kuuluva Eerik Haameri 1964. aastast pärit maali “Merepõhi”. “Kunstimuseum soovis Haameri “Merepõhja” oma kogusse ja meil kunstisõpradena on meeldiv võimalus see kingitus teha,” ütles Eesti Kunstimuseumi Kunstisõprade Seltsi juhatuse esimees Enn Kunila. Austamisüritusel pidas kõne ka vabariigi president Toomas Hendrik Ilves, tervitusega esines kultuuriminister Laine Jänes ning tänukõnega Kumu kunstimuseumi direktor Sirje Helme. Eesti Kunstimuseumi Kunstisõprade Seltsi kunstipatroonide kogu kaudu Kumule 500 000 krooni suuruse sihtannetuse teinud AS Liviko sai Kumu kunstimuseumi tänuplaadi omanikuks. Tänuürituse korraldas Eesti Kunstimuseumi Kunstisõprade Selts.

¹ Vt <http://ekm.ee/ekm.php?id=590>.

Kunstimaailma koostöö rahastajatega

Margaret Tali & Maarin Mürk

Metseenlusest PR-ni

Hoolimata ajakirjalisa fookusest kunsti rahastamisele ja partnerluse arendamisele muuhulgas ka kunstiväljast väljaspool seisvate ettevõtete ja asutustega, ei ole meie eesmärgiks õhutada kunstimaailma hurraaga tervitama igasuguseid partnerlusi. Toome järgnevalt mõne näite kaudu välja mõned partnerluse ohud ja pahupoold kunstivälja jaoks, millest rääkis oma esees ka Kumu kuraator Maria-Kristiina Soomre.

Kultuuri toetamisest on nüüdseks saanud paljude rahvusvaheliste panganduskorporatsioonide, sideteenuste pakujate ja alkoholitootjate tegevuse loomulik osa. Seegi on teinud läbi arengu – kunst pakub reklaami ja nähtavust, usaldatust klientide seas, kes ettevõtete logo ka vaba aega veetes kohtavad ja saavad öelda, näe, minu pank! Või sedastada, et minu mobiilifirma seisab ikkagi õigete väärtuste eest. Tänapäeva ettevõtjad sõna otseses mõttes kujundavad seeläbi oma klientide vaba aega, “saates” oma sihtgrupid muuseumisse, spordiklubisse jne, ent mis puudutab kunsti, siis on sellel asjal kaks otsa.

Esiteks võiks küsida, et misuguse kunsti juurde inimesed juhitakse? Ettevõtjate jaoks seisneb kunsti osas küsimus krediidis, klientide usalduse võitmisel, aga ka väärtushinnangute kujundamises ja lõpuks valikutes, mida pangad oma klientide eest ära teevad. Kaasaegse maailma pangad tahavad olla selle kogukonna elu kujundamise igakülgne osa, milles äri tehakse. Ja tõsiasi, et tehakse äri, ei maksaks siin ära unustada, nagu ka seda, et ükski valik pole süütu ja korporatiivse rahastuse loogika ning selle koostoime kunstimaailma arengutega vajaks kindlasti hoopis põhjalikumat analüüsi. Kindlasti on ka tulevikus alternatiivkunsti praktika-

tele suuretvõtjate toetust leida keeruline, kuid sponsorluskultuuri edenedes siiski mitte võimatu.

Miks üldse pangad kunsti toetavad? Anu Kivilo, kes on Eesti kontekstis korporatsioonide motiive lähemalt uurinud, toob välja aspekte nagu imago parandamine, ärieesmärkide saavutamine, toetamine ettevõtete kommunikatsioonistrateegia osana, seotus firma tegevuse ja toodetega, toetustegevuse pidamine firma turunduse osaks. Kivilo uuring toob välja mõne aasta tagused trendid Eestis (kui veelgi täpsem olla, siis 2004. aastal) ning mõistagi on korporatiivne loogika projektide rahastamisel vahepeal edasi liikunud ja eriti masu tingimustes varasemast märksa paremini läbi mõeldud. Siiski väärivad tähelepanu kunsti kasutamine kommunikatsioonistrateegia osana.¹ Pangad on siin ära tabanud visuaalse sõnumi kättesaadavuse, lihtsuse ja selle raketavuse oma eesmärkide teenistusse, mida kunst pakub. Ärimaailm (aga ka loomemajandus) identifitseerib end tihti märksõnade “innovatiivsus” ja “loomingulisus” kaudu. Suuretvõtted kasutavad kunsti loomemajanduse tähenduses niisiis juba ammu, samas pole kunstimaailm suutnud seda uut ürpi oma enesekäsitlusega kuidagi kohandada.

Teiseks jõuame kapitali akumulatsioonini ja tõsiasi, et korporatsioonid kipuvad toetama teisi korporatsioone. Kuna Kumu ja Swedbanki suhted on Eestis kõige väljapaistvam näide korporatiivsest partnerlusest, siis keskendume järgnevas veidi lähemalt just neile, et mõningaid tahke paremini avada. Tähelepanuväärne on seejuures, et paari aasta tagune statistika kõneleb, et kunsti sponseerimises on Swedbank olnud tähelepanuväärne roll: kui kultuuriministeriumi 2006. aas-

ta eelarvest on läinud kunstiprogrammidele 7,5 miljonit, siis Swedbanki toetus kunstile samal aastal oli 2,7 miljonit krooni (millele lisanduvad kommunikatsioonikulud).²

Sponsorreklaam “KUNST” Kumu ees

Teatud mõttes toimub igasuguse rahastuse kaudu alati ka mingil kujul kunsti instrumentaliseerimine. Oskus on selle vormid ja toimimismehhanismid ära tunda ja säilitada enesekriitika. Kindlasti kujuneb rahastajate roll edaspidi seda suuremaks, mida enam saab Eesti kunstimaailm tunda suuretvõtete kohalolu.

2007. aasta novembris ilmus Kumu kunstimuuseumi ette sponsorreklaam-skulptuur “KUNST” – ilma erilise kärata, ilma avamise ja tähelepanu kohalikus meedias. Kunstimuuseumi sees seoti see Joan Miró näitusega ja väidetavalt pidi see muuseumist kaduma näituse sulgemise järel. Näitus kadus ja sellele järgnesid uued Swedbanki sponsoreeritud näitused, kuid “skulptuur” on muuseumi ees järjekindlalt alles. Kumu juhtkonna kommentaarid olid enam kui segadusttekitavad (vt Reet Varblase kommentaar Sirbis). Swedbanki töötajatelt kommentaari paludes selgus siiski, et sponsorreklaam on “osa pikaajalisest koostööst Kumuga”, mis osutus kõige adekvaatsemaks selgituseks.³ Kuid kas selgitused peaksid ikka tulema üksnes ühelt osapoolt?

Fiktiivse Elfriede Jelineki nime taha varjunud eesti kunstnike ühendus (tegelikult The Elfriede Jelinek School of English Language – toim) on kunstimaailma ja rahastajate sõltuvussuhtega tegelenud oma aktsioonis, mis oli otsene reaktsioon sponsorreklaamile “KUNST” Kumu ees. Projekt seondus tookord ka kollektiivi lühiajalise näitusega Hobusepea galeriis. Peamiselt levis

” Teatud mõttes toimub igasuguse rahastuse kaudu alati ka mingil kujul kunsti instrumentaliseerimine. Oskus on selle vormid ja toimimismehhanismid ära tunda ja säilitada enesekriitika.

Kumu ja Hansapanga koostööd mõnitav sõnum linnaruumi aga plakatitel, mis kujutasid VALIE EXPORTi *performance*'i "Aktionshose: Genitalpanik" (1969) fotot, millele oli lisatud barbarakrukerlik sõnum "TOODA VÕI SURE" ning panga ja Kumu logode ühendus. Plakat trükiti ära ka Sirbi tagakaanel (9.11.2007). Elfriede Jelineki aktsioon, mis jäi küll kunstimaailma siseseks,⁴ on siiski seni ainus omataoline avalikkusele suunatud institutsioonikriitika katse.

Uued koostöö horisondid

Koos Kumu valmimisega saavutas kunstimaailma koostöö äri sektoriga uue tasandi ning kuna Kumu defineerib kaas-aegse kunsti institutsiooni Eesti kontekstis endiselt väga erinevatel tasanditel, siis on väga oluline, milliseks kujuneb koostöö erinevate partneritega. Kumu on eeskuju ka selles, missuguseks kujuneb kunsti sponsorluspoliitika Eestis avaramalt. Siiani on Kumu otsuseid kunstimaailmas tajutud valulikult ja hiljem juba loodud "mainet" klattida on väga raske.

Kindlasti oleks asjal teine jume, kui ka Kumu oleks valmis neil teemadel aktiivsemalt kaasa rääkima ning näitaks avalikkusele suuremat enesepeegeldust ja publiku (ning kunstimaailma agentide) arvamuste kaasamise soovi. Paljud koostöö mudelid on alles seoses muuseumi valmimisega nähtavale jõudnud, s.t need on ka kohaliku kunstimaailma jaoks uued ning poleks nagu ühtegi head põhjust, miks nende üle ei võiks arutleda. Antud juhul on muuseum tõmbunud pigem ringkaitsesse – selleks et "tüli majast mitte välja viia" ning huvi tundmisel eeldatakse automaatselt, et see tähendab otsekohe Kumu-vastast kriitikat. See aga näitab kui haavatavana rahvuskunstimuseum end avaliku võimu ja

” Kumu on eeskuju ka selles, missuguseks kujuneb kunsti sponsorluspoliitika Eestis avaramalt.

erasektori suhteid arutama pidades tegelikult tunneb.

Hoolimata kogu eeltoodud kriitikast on Kumu ja Hansapanga pikaajaline koostöö, mille taustu püüdsime eelpool avada, ikkagi ainuke siiani hästi toimiv positiivne näide kahe institutsiooni vahelisest partnerlusest, mida mõlemad oma tegevuses oluliseks peavad, ja sellest on teistel palju õppida. Kui Kumu oleks piisavalt avatud, et jagada ka negatiivseid kogemusi n-ö partnerlusest, siis võiksid teised institutsioonid sellestki õppida.

¹ Anu Kivilo ettekandest "Kultuuri spondeerimine ja heategevuslik toetamine eraettevõtjate poolt". Kunsti rahastamise mõttepargis Kultuurikatlas 24.01.2008. Ettekanne põhines uurimustööl "Corporate support for the Arts: case study on the experience of eleven Estonian companies" (Tallinn: EMTA magistratöö 2004).

² Andmed toetuvad koostajate intervjuule Swedbanki sponsorlussuhete osakonna töötajate, Maarja Võrgu ja Elo Võrguga 18.01.2008.

³ Koostajate intervjuust Maarja Võrgu ja Elo Võrguga, Swedbanki sponsorlussuhete osakonnas, 18.01.2008.

⁴ Vt Margus Tamm, Taktikaline meedia. Ei hea ega halb, vaid vajalik. – KUNST.EE 2009, nr 1–2, lk 25.

► Sirbi tagaküljel avaldatud The Elfriede Jelinek School of English Language'i kontseptuaalne (loe: sotsiaalkriitiline, poliitiline) teos tekstiga "Tooda või sure" tekitas vahetu vastukaja. Kumu kommunikatsioonijuht Kristiina Pennari saatis Sirbi peatoimetajale meili ning küsis, mis seos on sellel kujundil Kumu ja Hansapanga logoga? Teose agressiivne kujund (seksile ja vägivaldale kutsuv noor inimene) tekitas ebamugavust. /.../ Nagu teose ühelt autorilt kuulsin, oli teose loomise ajendanud autori siiras hämming selle üle, et kui ta tahtis külastada Kumus "Dissidentluse biennaali", siis sai ta Hansapanga logoga pileti. Ta ei saanudki aru, kas oli sattunud kunstimuuseumisse või pankka? Mis seos saab olla välist võimu eiraval dissidentlusel ühe Eestis tegutseva suurema erapangaga, mis polegi enam Eesti pank? Ja nii ta otsustaski oma hämmingu valada kunstilisse vormi ehk poliitilisse ehk kunstniku oma selge seisukohavõtuga teosesse. Et teos toimiks, otsustas autor seda levitada plakatile kohasel viisil ja formaadis: meedias, Kumu (aga ka teiste galeriide) seintel, reklaamipostidel. Ka Kumu töötajate hämmingust võib aru saada, sest kunstiinstitutsioonid ei saa praeguses kunstimaailmas, mis on muutunud suurtööstusega sarnaseks süsteemiks, enam hakkama ilma suursponsoriteta, sest riigi toetusest ei piisa, et viia Eesti rahvusvahelise kunstimaailma. Ja nii ei jäägi neil muud üle kui võidelda radikaalsete kunstilmingutega, et toota uusi radikaalseid kunstinähtusi, et neid turvaliselt kunstimuuseumi kaitsvate seinte vahel eksponeerida.⁵

Reet Varblane,
Sirbi kunstitoimetaja

► Õudselt lihtne on olla hästi kategooriline. Aga see, mis sponsorluse puhul tegelikult tihti juhtub, on, et hea küll ma annan sulle 10 000, aga selle eest ma tahan saada vastu selliseid ja selliseid teenuseid. Sellisel juhul me ei saa tegelikult enam sponsorlusest rääkida. Saame öelda, et meil on koostöö, aga mitte sponsorlus. Ma arvan, et seda näitab ikka aeg. Midagi tuleb ikkagi ka vastu anda – paneme välja reklaame jne. Aga toetamine peaks ikkagi olema hea tahe toetada kultuuri, muidu ei ole see sponseerimine.

Mare Pedanik,
Kumu auditooriumi programmijuht
intervjuus koostajatele

⁵ Vt Reet Varblane, Neutraliseeriv valge kuup – Sirp 23.11.2007

Toimetajapoolne boonusrubriik "Müüdimurdja"

19. aprillil 2010 kirjutas
Andreas Trossek:

Tere!
Paluksin pisikest täpsustust KUNST.EE jaoks nn kunsti rahastamise teemal, millega tegelevad vastava ajakirjalisa külaliskoostajad Maarin Mürk ja Margaret Tali. Oleksin tänulik, kui leiaksite aega vastata ühele küsimusele allpool.

Küsimus on konkreetselt ajendatud Maarini ja Margareti artiklist "Galeriiprogrammi juhtum", mis ilmus eraldi kaasandena 2009. aasta teises KUNST.EE koondnumbri vahel ja kus autorid seadsid küsimärgi alla Eesti Kunstnike Liidu (EKL) galeriide toetamise kultuuriministeeriumi poolt, andes mõista, et see on ebaõiglane teiste Eesti galeriide suhtes, kellel on ju samuti mitmesugused eksploatatsioonid, tegevus- ja töökulud. Täpsustaksin seega suurema läbipaistvuse huvides, mida EKL galeriides nende toetussummadega konkreetselt peale hakati?

23. aprillil 2010 kirjutas
Elin Kard:

Tere!
Kultuuriministeeriumi poolt eraldatud toetussummasid galeriidele tohib kasutada sihtotstarbeliselt ehk siis lähtudes ministeeriumi poolt juba 2005. aastal määratletud tingimusest: toetada galeriide eksploatatsioonikulusid, näitus-tegevusega seotud kommunikatsioonikulusid, galeristi töökulusid ja tagada kunstnikele näituse-perioodiks galeriipinna rendivaba või soodusrendiga kasutus.

Lähtuvalt eraldatud summa suuruselt (õigem oleks küll siinkohal öelda väiksusest) ja galeriides toimivate näituste koguarvust, ei ole EKL kasutanud ministeeriumi toetust kõigi lubatud punktide ulatuses; toetussummad jaotuvad galeriide vahel lähtuvalt näituste arvust kalendriaasta jooksul ja jagunevad seejärel toetuseks galeriides esinevatele kunstnikele rendisoodustuse näol ning vähesel määral on jäänud ka näitustegevusega seotud kulu-

tusteks. Kasutamata oleme jätanud, lähtuvalt taas kord eraldatud summade väiksusest, ministeeriumi poolt antud õiguse suunata toetussummasid galeriide eksploatatsioonikuluste kateks ja galeristide töökulude kateks.

Rääkides konkreetsetest summadest, siis aastal 2009 toetas kultuuriministeerium EKL galeriisid 270 000 krooniga. Lähtudes galeriides toimivate näituste arvust jagunes toetussumma järgnevalt: Hobusepea galerii (25 näitust) 79 420 kooni; Draakoni galerii (25 näitust) 76 750 krooni; HOP galerii (19 näitust) 58 060 krooni; Vabaduse galerii (17 näitust) 55 770 krooni. Galeriidele jaotunud summad jagunesid, nagu eelpool juba öeldud, kaheks – rendikulusteks kateks kunstnikele ja galeriide näitustegevusega seotud kulusteks järgnevalt: Hobusepea galerii – rentide kateks kunstnikele 64 026.90, kulusteks 15 393.10; Draakoni galerii – rentide kateks 63 000, kulusteks 13 750; HOP galerii – rentide kateks 34 987, kulusteks 23 073; Vabaduse galerii – rentide kateks 40 000, kulusteks 15 770.

Võin siinkohal lisaks täpsustada, millele kulutavad galeriid näitustegevusega seotud summaksid, sest ka nende summade kasutamine on ministeeriumi poolt määratletud: kutsete trükkimine, reklaami tasustamine nädalalehes Sirp, näituste installeerimiseks vajamineva soetamine, galeriide esitlustehnika hooldus, tõlketööd jne kui siinkohal nimetada peamisi kuluallikaid.

EKL-i galeriidele jaotunud summad 2009. aastal jagunesid:

- 1) rendikulusteks kateks kunstnikele
Hobusepea galerii rentide kateks kunstnikele 64 026.90.-
Draakoni galerii rentide kateks kunstnikele 63 000.-
HOP galerii rentide kateks kunstnikele 34 987.-
Vabaduse galerii rentide kateks kunstnikele 40 000.-
- 2) galeriide näitustegevusega seotud kulusteks
Hobusepea galerii kulusteks 15 393.10.-
Draakoni galerii kulusteks 13 750.-
HOP galerii kulusteks 23 073.-
Vabaduse galerii kulusteks 15 770.-

Kokkuvõtteks

Margaret Tali & Maarin Mürk

Kutsusime eelmises lisas lugejaid üles avatud diskussioonile, mis vaatleks kunstimaailma toimimist kriitiliselt ja enesekriitiliselt positsioonilt. Olles nüüdseks pea aasta jooksul jälginud rahastuse arengut ja kahe KUNST.EE lisa kaudu lähemalt uurinud, toome lõpetuseks mõned konkreetset ettepanekud, mis on kasvanud välja intervjuudest või omandanud kuju meie vestlustes väljal tegutsevate inimestega. Neid ei esita me ühelegi konkreetsele organisatsioonile, vaid need on mõeldud eelkõige avalikuks diskussiooniks. Siinjuures oleme vaadelnud kaasaegse kunsti positsiooni avaramalt ja kus võimalik, mõelnud ka positiivsetele välisnäidetele.

Kahe korraliku korraldustiimiga kaasaegse kunsti oksjoni korraldamine aastaks, mis soodustaks diskussiooni ja kontaktide sõlmimist kunstimaailma noorte tegijate ja äri- maailma ning potentsiaalsete kunsti kogujate vahel. Üritus vääriski kindlasti eraldi PR-tööd, toimkonda, professionaalset kultuurikorraldust ning sellise initsiatiivi ülesseadmist võiks omalt poolt toetada nii riik kui erasektor.

Eraldi tähelepanu ja igakülgne panustamine kaasaegse kunsti alasesse haridusse, mida peaks soodustama, toetama ja arendama iga professionaalne erialane organisatsioon ja asutus. Nii nagu ütleb Aimar Jugaste Vaal galeriist, on harimine ka turu kasvatamine, laiendamine ja suunamine. Potentsiaalselt võiks nüüdiskunsti kogujate hulka kuuluda igaüks, ning ka teadlike kunstimetseenide kitsas ring (kes samuti kaasaegsest kunstist huvituvad) saab laieneda ainult tänu teadlikusse kasvamisele.

Kunstikorralduse sõnavara eestindamine. Avalik mõistete tõlkimine tõmbaks kogu temaatikale positiivset tähelepanu ning seda võiksid läbi viia nii erialased meediaväljaanded kui teemale spetsialiseerunud uurimisinstituudid, näiteks konkursside ja avalike üleskutsete kaudu.

Avalik arutelu ja kaasaegse kunstiiga seotud probleemide kajastamine meedias: konstruktiivne tähelepanu genereerib positiivset tähelepanu ja tunnustust.

Lõppkokkuvõttes sõltub väärtustav suhtumine kaasaegsesse kunsti igast ühest eraldi, s.t igast üksikust end kunstimaailma kaudu identifitseerivast inimesest. Kunstihoone endine juhataja Reiu Tüür soovib alustada mõtlemise muutmist ja uudishimu tekitamist kunsti vastu oma lähemate sõprade ringist. Kunstnik Jaak Visnap soovib samas kunstisõpradel ja huvilistel avada silmad ja vaadata tulevikku, kuid selge on, et nii kunstisõprade kui ka kunstimaailma ring peab selleks, et kunst saaks olla elujõuline tegevusvaldkond, laienema ja toimima senisest tihedamas koostöös teiste valdkondadega. Miks mitte siis valida aktiivne positsioon ja sellele kaasa aidata?

The Economist.

Economics of Estonian Art I-II

SUMMARY

During one year, two special issues on the economics of Estonian art were published in KUNST.EE. They aimed to initiate discussion about the funding of arts on the local level, and to present voices and opinions that are often not heard.

Until now, the Estonian artworld suffers from a lack of organisation on both levels – the self-organisation within civil society, lack of transparency, and a lack of willingness to engage within the professional art organisations. We proposed two keywords for discussion and as a basis for new identity formation: engagement and collaboration. As a consequence, the two special issues are mainly comprised of interviews with several people in the art field – both at the top, having the authority to make decisions, and at the bottom or behind the scenes organising the small but diverse Estonian visual art scene. Whereas the first issue focused on the public funding of visual art, in the second we sought to investigate the opportunities that the private funding of arts might offer to balance the current shortage of public funding. As editors we were looking at the situation both from within and from outside. Below, the crucial problems that the “The Economist” mapped are discussed further.

The Disabilities of the Arts Organizations

Many of the problems with arts institutions are either owing to their Soviet past as closed institutions or are to do with egocentric governance. The major organisations nevertheless remain the business-cards of Estonian art within the local society and on the international art scene. We took a closer

look at two outstanding local umbrella-organizations for art – the Centre for Contemporary Art (CCA, founded 1992, formerly the Soros Centre of Contemporary Art) and the Estonian Artists' Association (EAA, founded 1922). Both organizations are to act as facilitators of art, builders of new relationships and channels of the artworld to the general public. However, both of them are faced with problems of transparency and exchange of information. Still, the problems reflected by the two organisations also reflect the larger problems of other art institutions in revisiting their missions and updating them to meet the needs of the actualities surrounding the artists and the local art scene. We compiled a SWOT for both organizations as perceived from our own positions as young professionals in the field. Criticism was answered in detail by Jaan Elken, Head of EAA, signalling that such problems do exist.

The New Field of Civil Society

Although in recent art collaboration has become an active practice, until now civil society and art initiatives which would bring people together in order to tackle actual problems and cooperate in their solutions remain few. This also implies that there must be willingness to communicate these problems to the cultural policy makers in order to start working towards solutions, but interviewing artists as well as policy-makers highlighted the problem of a lack of dialogue. We described some of these problems through the example of funding galleries in 2009. Due to a diminished budget, the government decided to provide support to just three galleries in Tallinn, which operate in publicly-owned spaces, and left several other galleries throughout Estonia. A letter from

Tartu Artists' Association asking for an explanation remained unanswered for a long time, until we asked for a public response from the councillor for arts, Piret Lindpere. Her answer indicated that the ministry continues to fail to acknowledge the significant issues of state support. A general awareness of citizen's rights remains absent in Estonia, and this is also evident in the organisation of the art scene.

Lacking a Contemporary Art Market

In the second issue of our ‘Economist’, several interviewees spoke of the problem of the lack of interest in contemporary art among collectors. Although the art market had been booming before the economic crisis, it remains focused on antiquities and older art, such as that of the Pallas School of artists and Baltic-German artists from the end of the eighteenth century. It became clear that without proactive engagement from local artists, curators and umbrella organisations, this situation is unlikely to change. Successful collaboration requires efforts from both sides. Perhaps the state could also help by acknowledging the activities of the few existing supporters and sponsors for contemporary art and by seeking ways of giving financial assistance for the establishment of a contemporary art fair in Estonia, which would ultimately help the artists themselves who have suffered most from this situation.

New Opportunities

With the help of our numerous interviewees, we came to realise that many of the problems have developed from the lack of communication between the three fields locally – cultural policy making, businesses and people active in the art scene. Nevertheless, successful examples do exist, and so-

me (Hansabank Gallery and Sadolin Art Award) have been presented in greater detail in our ‘Economist’. The artworld is sometimes too critical (negative) of approaching sponsors and building new partnerships, businessmen are often unaware of the opportunities that art provides, and the general understanding of contemporary art has also been lacking. Managing art projects financially and doing it successfully is also a new activity for several artists and organisations, who have been used to relying on public funding rather than on generating other sources of financial support. Such partnerships do not require that critical attitudes are simply abandoned, but in the case of a smaller governmental budget for art it might simply be a necessity that requires that some local attitudes are revised. A great deal of work is yet to be done and knowledge about management as well as rights will be a necessary component of this work. Finally, it should also be kept in mind that new collaborations create new opportunities.

The two special issues “The Economics of Estonian Art” were compiled by Margaret Tali (based in Amsterdam) and Maarin Ektermann (based in Tallinn).

